

บทที่ 2

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนประกันชีวิต

อาจารย์รุ่งอรุณ จันทร์พุด

บทที่ 2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนประกันชีวิต

ตช.2

(1 ชั่วโมง)

เรื่องที่

- 2.1 ลักษณะเฉพาะของสัญญาประกันชีวิต
- 2.2 เงื่อนไขสำคัญของสัญญาประกันชีวิต
- 2.3 สัญญาเพิ่มเติมแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัย

แนวคิด

1. สัญญาประกันชีวิตมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากสัญญาอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้เองประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงได้บัญญัติให้สัญญาประกันภัยเป็นเอกเทศสัญญาลักษณะหนึ่ง ซึ่งได้บัญญัติไว้ในลักษณะ 20 ตั้งแต่มาตรา 861 ถึงมาตรา 897 หลักสำคัญที่เป็นลักษณะเฉพาะของสัญญาประกันชีวิต ได้แก่ หลักเกี่ยวกับส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ และหลักเกี่ยวกับความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา
2. ตามคำสั่งนายทะเบียน เรื่อง การให้ความเห็นชอบแบบและข้อความกรมธรรม์ประกันชีวิต ประเภทสามัญฉบับมาตรฐาน ซึ่งเป็นเงื่อนไขและข้อความที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ออกมาบังคับใช้กับทุกบริษัท เพื่อให้มีแบบและข้อความที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งกรมธรรม์ประกันชีวิตประเภทสามัญได้แก่ กรมธรรม์ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ แบบชั่วระยะเวลา และแบบตลอดชีพ แต่ทั้งนี้จะขอหยิบยกเงื่อนไขบางรายการของข้อกำหนดที่สำคัญในสัญญาประกันชีวิตได้แก่ ความสมบูรณ์ของสัญญาประกันภัย การไม่โต้แย้งหรือคัดค้านความไม่สมบูรณ์ของสัญญาประกันภัย การแถลงอายุหรือเพศคลาดเคลื่อน การใช้สิทธิเกี่ยวกับมูลค่ากรมธรรม์ การฆ่าตัวตายหรือถูกฆาตกรรม และการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ
3. การประกันชีวิตมีสัญญาหลักกับสัญญาเพิ่มเติม สำหรับสัญญาหลักคือสัญญาประกันชีวิตที่ผู้เอาประกันภัย จะได้รับความคุ้มครองเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนตามที่ตกลงกันไว้เมื่อผู้เอาประกันเสียชีวิต ส่วนสัญญาเพิ่มเติมแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัยนั้นเป็นการขยายความคุ้มครองนอกเหนือจากสัญญาหลัก ได้แก่ ความคุ้มครองด้านอุบัติเหตุและความคุ้มครองด้านสุขภาพ

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 2 จบแล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

1. อธิบายลักษณะเฉพาะของสัญญาประกันชีวิตได้
2. อธิบายเงื่อนไขสำคัญของสัญญาประกันชีวิตได้
3. อธิบายสัญญาเพิ่มเติมแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัยได้

เรื่องที่ 2.1

ลักษณะเฉพาะของสัญญาประกันชีวิต

ตามที่ได้กล่าวไว้ว่า การประกันชีวิตคือ สัญญาประกันภัยซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงว่าจะจ่ายเงินหรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้เมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้ที่ถูกเอาประกันภัยแล้วแต่กรณียังคงมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือถึงแก่กรรมภายในระยะเวลาของสัญญา โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประกันชีวิตมีอยู่ด้วยกัน 3 ฝ่ายคือ ผู้รับประกันภัย ผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัย โดยเมื่อสัญญาประกันชีวิตเกิดขึ้นแล้ว คู่สัญญาต้องมีสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาซึ่งกันและกัน โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกันชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 20 ว่าด้วยเรื่องประกันภัย พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยลักษณะสำคัญของสัญญาประกันชีวิตจะมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นสัญญาเสี่ยงโชค เป็นสัญญาต่างตอบแทน เป็นสัญญาสำเร็จรูป เป็นสัญญาใช้เงินจำนวนแน่นอน และเป็นสัญญาประกันชีวิตที่มีลักษณะเป็นสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานของรัฐ และนอกจากนี้เพื่อให้เงื่อนไขกรรมธรรม์ประกันชีวิตประเภทสามัญมีแบบและข้อความที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ตามคำสั่งของนายทะเบียน เรื่องการให้ความเห็นชอบแบบและข้อความกรรมธรรม์ประกันชีวิต ประเภทสามัญ ฉบับมาตรฐานซึ่งกรรมธรรม์ประกันชีวิต ประเภทสามัญ ได้แก่กรรมธรรม์ประกันชีวิต แบบชั่วระยะเวลา แบบสะสมทรัพย์ แบบตลอดชีพ และแบบบำนาญ แต่ทั้งนี้การตีความสัญญาประกันภัยนั้นจะต้องพิจารณาเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาว่าเขามีเจตนาที่แท้จริงในการทำสัญญาอย่างไร การเกิดขึ้นของสัญญาประกันชีวิตต้องอาศัยหลักเกณฑ์ทั่วไปของการเกิดขึ้นของสัญญาประกันชีวิต กล่าวคือ ต้องมีบุคคลสองฝ่ายได้แก่ ฝ่ายผู้เสนอและฝ่ายผู้สนอง ทั้งสองฝ่ายต้องแสดงเจตนาผูกนิติสัมพันธ์โดยเข้าทำสัญญาต่อกัน และในการฟ้องร้องเรียกเงินตามสัญญาประกันชีวิตไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้เป็นพิเศษ จึงต้องใช้อายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30 และอายุความอาจสะดุดหยุดอยู่ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

สัญญาประกันชีวิตมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากสัญญาอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้เองประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงได้บัญญัติให้สัญญาประกันภัยเป็นเอกเทศสัญญาลักษณะหนึ่ง ซึ่งได้บัญญัติไว้ในลักษณะ 20 ตั้งแต่มาตรา 861 ถึงมาตรา 897 หลักสำคัญที่เป็นลักษณะทั่วไปของสัญญาประกันชีวิตได้แก่ 1) หลักเกี่ยวกับส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ และ 2) หลักเกี่ยวกับความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หลักเกี่ยวกับส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ (Principle of Insurable Interest)

คำว่า “ส่วนได้เสีย” คือ ส่วนได้เสียในเหตุประกันภัย “Insurable Interest” หมายถึงการที่บุคคลใดจะต้องสูญเสียหรือได้รับความเสียหายถ้ามีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น หรือจะได้รับประโยชน์ในกรณีที่ไม่มีเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น (ไพโรจน์ วายุภาพ และสิทธิโชค ศรีเจริญ, 2541, น. 40)

หลักส่วนได้เสียถือเป็นหลักสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการประกันภัย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 863 ว่า “อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ในวันไซ้ ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างหนึ่งอย่างใด” ซึ่งหมายความว่า ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ที่ตนได้เอาประกันภัยไว้ แต่เนื่องจากชีวิตและร่างกายนั้นหากบุคคลนั้นได้ถึงแก่ความตายหรือได้รับบาดเจ็บ ก็เป็นความเสียหายที่ไม่อาจประมาณได้ว่ามีราคาเท่าใด จะตีราคาตัวเอง ตีราคาบิดา มารดา หรือภรรยา และบุตรว่ามีราคาเท่าใดนั้นย่อมทำไม่ได้ ส่วนได้เสียนั้นให้ดูว่าหากมีภัยที่เอาประกันภัยเกิดขึ้นกับบุคคลหนึ่งอาจจะส่งผลให้อีกบุคคลหนึ่งได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์หรือไม่ เช่น ภรรยาออมมีส่วนได้เสียจากมรดกกรรมของสามีซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว ทำให้ได้รับความลำบากในการที่จะต้องเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง นั่นคือ ภรรยามีส่วนได้เสียในชีวิตของสามี นอกจากนี้จากกล่าวได้ว่า การประกันชีวิตเกิดขึ้นเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจของมนุษย์สิ่งที่เป็นพื้นฐานรองรับการมีอยู่ของประกันชีวิตก็คือเศรษฐกิจ ถ้าไม่มีสาเหตุทางเศรษฐกิจการประกันชีวิตก็จะไม่เกิดขึ้น ทั้งนี้มีผลมาจากมูลค่าทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้นที่มีต่อครอบครัวและตนเอง ดังนั้นการประกันชีวิต จึงได้ให้ความหมายอย่างง่าย ๆ ว่า เงินที่จะส่งมอบในอนาคต แต่อย่างไรก็ตามหลักทั่วไปของสัญญาประกันภัยตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 นั้น ผู้เอาประกันภัยตนเองย่อมทำได้เพราะตนเองย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนเองอย่างแน่นอน แต่ถ้าเป็นการเอาประกันชีวิตของบุคคลอื่น ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ที่ตนเอาประกันชีวิต ถ้าไม่มีส่วนได้เสีย สัญญาประกันชีวิตนั้นก็ผูกพันคู่สัญญาประการใด (ไชยยศ เหมะรัชตะ, 2555, น. 76-77)

เหตุที่กฎหมายบังคับให้ผู้เอาประกันภัยต้องมีส่วนได้เสียในชีวิตของผู้ที่ตนเอาประกันชีวิตนั้น มีเหตุผล 2 ประการคือ

(1) เพื่อป้องกันมิให้ผู้เอาประกันภัยไปทำสัญญาประกันชีวิตของบุคคลอื่นโดยที่ตนมิได้มีส่วนได้เสียกับความ เป็นหรือความตายของบุคคลที่ตนนำมาเอาประกันชีวิตนั้น เพราะจะเป็นการพนันโดยเอาชีวิตคนอื่นเป็นเดิมพัน อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

(2) เพื่อป้องกันมิให้การฆาตกรรมชีวิตของบุคคลอื่นที่ตนมิได้มีส่วนได้เสียโดยมุ่งหวังที่จะได้รับเงินประกันชีวิต มาเป็นประโยชน์ของตนเอง เพราะถ้าหากผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในชีวิตบุคคลอื่นแล้ว ก็อาจยอมเสี่ยงต่อ กฎหมายในการทำการฆาตกรรมเพื่อหวังเงินประกันชีวิต

ดังนั้นกฎหมายจึงได้บัญญัติว่า หากเอาประกันชีวิตของบุคคลที่ตนไม่มีส่วนได้เสียแล้ว สัญญาประกันชีวิต ฉบับนั้นก็ไม่มีผลแต่ประการใด อันเป็นการตัดไฟแต่ต้นลม ซึ่งนับว่าเป็นวิธีหนึ่งที่อาจจะป้องกันการฆาตกรรมเพื่อหวัง ผลประโยชน์จากเงินเอาประกันชีวิตได้ ในกรณีที่ได้มีการทำสัญญาประกันภัยโดยที่ผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสียใน ชีวิตของผู้ที่เอาประกันชีวิตไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 กำหนดให้สัญญาประกันภัยย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างใด ซึ่งหมายความว่าคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย จะเรียกร้องให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญานั้นไม่ได้ กล่าวคือ ผู้รับประกันภัยก็ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องจ่ายเงินแก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันภัยผู้เอา ประกันภัยก็ไม่มีหน้าที่ต้องจ่ายเบี้ยประกันภัย

ส่วนได้เสียของการประกันชีวิตแบ่งออกเป็น 2 กรณีคือ 1) การเอาประกันชีวิตของตนเอง และ 2) การเอา ประกันชีวิตของบุคคลอื่น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การเอาประกันชีวิตของตนเอง หลักในเรื่องนี้มีอยู่ว่า บุคคลทุกคนย่อมมีส่วนได้เสียในชีวิตของตนเอง และอาจเอาประกันชีวิตของตนเองได้โดยไม่จำกัดจำนวน ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับผู้รับประกันภัยและผู้เอาประกันภัยจะตกลงกันว่าจำนวนเงินเอาประกันภัยควรมีจำนวนเท่าใด ซึ่งควรคำนึงถึงความเหมาะสม ตลอดจนความสามารถในการชำระเบี้ยประกันภัยของผู้เอาประกันภัยแต่ละรายประกอบด้วย นอกจากนี้ผู้รับประกันภัยจะต้องพิจารณาถึงรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ขอเอาประกันชีวิตเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาว่าจะรับหรือไม่ และถ้ารับประกันชีวิต ผู้เอาประกันภัยควรต้องจ่ายเบี้ยประกันชีวิตเป็นจำนวนเท่าใด เช่น 1) อายุของผู้เอาประกันภัยเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการพิจารณาว่าจะรับประกันชีวิตบุคคลนั้นได้หรือไม่ 2) ขนาดของร่างกาย เช่น ส่วนสูง น้ำหนักเกินหรือต่ำกว่าปกติ 3) สุขภาพ 4) ประวัติส่วนตัว เช่น สูบบุหรี่ หรือดื่มสุราหรือไม่ 5) อาชีพ 6) ที่อยู่อาศัย 7) เชื้อชาติหรือสัญชาติ 8) ฐานะทางเศรษฐกิจ (รายได้) 9) แบบของกรรมธรรม์ประกันภัย

สำหรับการขอเอาประกันชีวิตตนเองมีข้อที่จะต้องพิจารณา 3 ประการคือ

1) กรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้กระทำอัตวินิบาตกรรม (Suicide) ผลของสัญญาประกันชีวิตจะเป็นประการใด

ในกรณีนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 895(1) กำหนดว่า “ถ้าผู้เอาประกันภัยได้กระทำอัตวินิบาตกรรมด้วยใจสมัครภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ทำสัญญา ผู้รับประกันภัยไม่ต้องใช้จำนวนเงินในเหตุมรณะของบุคคลคนหนึ่งคนใด...” เหตุที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้เอาประกันชีวิตของตนเองกระทำอัตวินิบาตกรรมเพื่อหวังให้ทายาทเป็นผู้รับประโยชน์ได้รับเงินจากประกันชีวิต แต่เมื่อกาลเวลาได้ล่วงเลยไปเกิน 1 ปี ความคิดที่มีมาแต่เริ่มแรกก็อาจเปลี่ยนแปลงไปได้

2) กรณีที่ทำสัญญาประกันชีวิตตนเองไว้ในเหตุมรณะ

กรณีนี้ผู้เอาประกันภัยจะต้องระบุตัวบุคคลผู้รับประโยชน์ (Beneficiary) ซึ่งต้องเป็นบุคคลอื่นเท่านั้นจะเป็นตัวบุคคลผู้เอาประกันภัยเองไม่ได้ เพราะตัวผู้เอาประกันภัยได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว การประกันชีวิตแบบนี้แตกต่างจากการเอาประกันชีวิตโดยอาศัยความทรงชีพ ผู้รับประโยชน์อาจจะเป็นบุคคลคนเดียวกับผู้เอาประกันภัยก็ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 ตอนท้าย “อนึ่งผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์นั้น จะเป็นบุคคลคนหนึ่งคนเดียวกันก็ได้”) ส่วนผู้รับประโยชน์นั้นจะเป็นใครก็ได้จะมีส่วนได้เสียชีวิตของผู้เอาประกันภัยหรือไม่ก็ได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น หากผู้เอาประกันภัยได้ระบุให้บุคคลใดเป็นผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตแล้ว ผู้รับประโยชน์นั้นก็จะมีสิทธิที่จะได้รับเงินตามสัญญาประกันชีวิตนั้น

3) กรณีที่ทำสัญญาประกันชีวิตตนเองไว้ แล้วระบุให้ผู้อื่นเป็นผู้รับประโยชน์

เนื่องจากกฎหมายมิได้มีบทบัญญัติว่า ผู้รับประโยชน์จะต้องมีส่วนได้เสียกับชีวิตของผู้เอาประกันภัย ฉะนั้นผู้รับประโยชน์จะเป็นใครก็ย่อมจะต้องเป็นไปตามความประสงค์ของผู้เอาประกันภัยที่ระบุไว้ ในกรณีเช่นนี้ หากผู้รับประโยชน์ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องหรือไม่มีส่วนได้เสียกับผู้เอาประกันภัยแล้วย่อมจะเป็นมูลเหตุให้เกิดขาดกรรมเพื่อหวังที่จะได้รับเงินประกันชีวิต ดังนั้นเพื่อป้องกันเหตุดังกล่าว กฎหมายจึงได้บัญญัติไว้ว่า ถ้าผู้เอาประกันภัยถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดยเจตนาแล้ว ผู้รับประกันภัยก็ไม่ต้องจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้แก่ผู้รับประโยชน์ แต่ต้องจ่ายค่าไถ่ถอนกรรมธรรม์ให้แก่ทายาทของผู้เอาประกันภัยทั้งนี้เป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 895 กำหนดไว้

ดังนั้นในทางปฏิบัติผู้รับประกันภัยมักจะคำนึงด้วยว่าผู้รับประกันภัยจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับผู้อุประกันภัยด้วยจึงจะยินยอมให้เป็นผู้รับประกันภัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้รับประกันภัยที่จะต้องพิจารณาความเสี่ยงในเรื่องนี้ด้วย

โดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการเอาประกันชีวิตของตนเอง มีดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2447/2516 ได้มีการวินิจฉัยไว้ว่า ไม่มีกฎหมายบทใดจำกัดสิทธิผู้อุประกันภัยว่าจะระบุใครเป็นผู้รับประกันภัยไม่ได้บ้าง แม้บุคคลภายนอกที่ไม่ใช่ญาติของผู้เอาประกันภัยก็ย่อมถูกระบุเป็นผู้รับประกันภัยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1366/2509 โจทก์จัดให้นายโองประกันชีวิตโดยโจทก์เป็นผู้เสียเบี้ยประกันภัยและเป็นผู้รับประกันภัย โจทก์จึงเป็นผู้เอาประกันภัย เมื่อโจทก์ไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ นั้น สัญญาประกันภัยย่อมไม่ผูกพันคู่สัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 โจทก์ย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากกรมธรรม์สัญญานั้น ซึ่งในประเด็นนี้ท่านศาสตราจารย์จิติ ติงศัททิตย์ มีความเห็นว่า หลักในการพิจารณาต้องดูว่าผู้อุประกันภัยเป็นผู้เอาประกันภัยโดยแท้จริงหรือไม่ หากเพียงแต่อาศัยชื่อและลายมือชื่อของผู้เข้าทำสัญญาประกันชีวิตเพื่อทำให้ดูว่าเป็นการประกันชีวิตตัวเอง เพื่อหลีกเลี่ยงการมีส่วนได้เสีย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 ก็ต้องถือว่าเป็นการประกันชีวิตบุคคลอื่นไม่ใช่ประกันชีวิตตนเอง

1.2 การเอาประกันชีวิตของบุคคลอื่น หลักในเรื่องนี้มีอยู่ว่า ผู้ที่จะเอาประกันชีวิตจะต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลผู้ที่ตนจะเอาประกันชีวิตถึงขนาดที่เรียกได้ว่ามีส่วนได้เสียในชีวิตของบุคคลนั้นจึงจะถือได้ว่า ผู้อุประกันภัยมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ตามกฎหมาย สำหรับความสัมพันธ์ในระหว่างผู้อุประกันภัยและผู้ถูกเอาประกันภัยนี้อาจแบ่งออกได้เป็น 5 ประการคือ 1) คู่สมรส 2) คู่หมั้น 3) บุพการีและผู้สืบสันดาน 4) ญาติ และ 5) ผู้มีความสัมพันธ์ทางธุรกิจโดยทั่วไป

1) **คู่สมรส** ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และมาตรา 1461 คู่สมรสมีสิทธิในการทำประกันชีวิตให้กันได้ เพราะถือว่ามีส่วนได้เสียกัน ทั้งนี้เพราะสามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาและมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน

แต่ถ้าขณะทำสัญญาผู้อุประกันภัยมีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัย แต่ต่อมาส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยหมดไป จะมีผลกระทบกระเทือนต่อสัญญาประกันชีวิตหรือไม่ เช่น สามีเอาประกันชีวิตภรรยาไว้ ต่อมาหย่าขาดจากกัน กรณีนี้ไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อสัญญาประกันชีวิตที่ทำไว้แต่แรก ทั้งนี้เพราะการพิจารณาส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยจะพิจารณาเฉพาะในขณะที่สมัครขอทำประกันชีวิตเท่านั้น ส่วนกรณีสามีภริยาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จะถือว่ามีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกันหรือไม่ ซึ่งกรณีนี้ถือว่ามีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกัน เพราะแม้ว่าจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากได้สมรสกันตามประเพณีอยู่กินด้วยกันแล้วแม้ไม่ได้จดทะเบียนสมรส เมื่อสามีถึงแก่ความตาย หญิงนั้นก็จะได้รับความกระทบกระเทือนในการดำรงชีวิตอย่างแน่นอน ถึงแม้ว่าในแง่ความสัมพันธ์ทางกฎหมายจะไม่ยอมรับสิทธิในทรัพย์สินที่ร่วมกันทำมาหาได้ก็ตาม

2) **คู่หมั้น** ในส่วนที่เกี่ยวกับคู่หมั้นนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ว่าอาจพิจารณาได้ว่าชายหญิงที่เป็นคู่หมั้นกันย่อมมีความผูกพันตามกฎหมาย ซึ่งหากผิดสัญญาหมั้นก็อาจพิจารณาถูกบังคับให้ใช้ค่าทดแทนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1439 และมาตรา 1441 ที่ถือว่ามีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและ

กัน ดังนั้น จึงน่าจะพอฟังเป็นเหตุสนับสนุนในการเอาประกันชีวิตของกลุ่มนั้นอีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่เงินประกันชีวิตนั้นก็ควรจะมีจำนวนพอสมควร มิใช่ไม่จำกัดจำนวน

3) **บุพการีและผู้สืบสันดาน** บุคคลทั้งสองฝ่ายนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา บุตร ถือได้ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และถือได้ว่ามีส่วนได้เสียในชีวิตของกันและกันอย่างลึกซึ้ง เพราะตามกฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร และบุตรก็ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเช่นเดียวกัน

กรณีบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรมจะถือว่ามีส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันชีวิตซึ่งกันและกันได้หรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจากบุตรบุญธรรมไม่ใช่สายโลหิตของผู้รับบุตรบุญธรรม อีกทั้งความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจที่มีต่อกันไม่แนบแน่นเท่ากับบุตรที่เกิดจากสายโลหิต แต่เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 บัญญัติว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากฎหมายได้มีการบัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ของบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรมไว้ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียเช่นเดียวกัน

4) **ญาติ** ได้แก่ พี่น้อง ปู่ย่าตายาย ลุงป้าน้าอา ย่อมมีความสัมพันธ์กันทางด้านจิตใจแนบแน่นเท่ากับความสัมพันธ์ทางการสมรสและความสัมพันธ์ทางสายโลหิต แต่ทั้งนี้จะพิจารณาถึงความสูญเสียทางการเงินเป็นหลัก อีกทั้งตามประเพณีของไทยแต่โบราณจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมักอาศัยอยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ ญาติใกล้ชิดจะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สำหรับจำนวนเงินที่เอาประกันชีวิตของญาติประเภทนี้น่าจะต้องมีจำนวนพอสมควรมิใช่เอาประกันชีวิตได้โดยไม่จำกัดจำนวนเหมือนกรณีบิดา มารดากับบุตร ส่วนญาติอื่นนอกจากนี้ถือว่าห่างออกไปไม่ควรถือว่ามีส่วนได้เสียพอจะให้อาประกันชีวิตได้ ยกเว้นจะพิสูจน์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันพิเศษระหว่างกัน เช่น เป็นคนที่อยู่ในความอุปการะของกันและกัน เป็นต้น

5) **ผู้มีความสัมพันธ์ทางธุรกิจโดยทั่วไป** ซึ่งบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติกันถือว่าไม่ได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียแต่อย่างใด แต่ถ้าถือเครื่องครัดเช่นนี้แล้วก็จะมีความเสียหายในทางธุรกิจได้ โดยความสัมพันธ์เช่นนี้มีดังต่อไปนี้

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน โดยบุคคลหนึ่งหรือหลายคนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในทางธุรกิจ ซึ่งถ้าบุคคลหนึ่งตายอาจนำผลร้ายมายังบุคคลอื่นได้ เช่น ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งตายลง ห้างหุ้นส่วนนั้นอาจต้องปิดกิจการลง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่หุ้นส่วนที่ยังมีชีวิตอยู่ ดังนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนจึงอาจเอาประกันชีวิตซึ่งกันและกันได้

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ ความตายของลูกหนี้ อาจก่อให้เกิดความเสียหายทางการเงินแก่เจ้าหนี้ เพราะทายาทของลูกหนี้ อาจไม่มีความสามารถที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ อีกทั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1601 ยังได้บัญญัติให้ทายาทต้องรับผิดชอบเพียงไม่เกินกว่าทรัพย์มรดกที่ตกทอดให้แก่ตน ดังนั้นเจ้าหนี้จึงมีส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันชีวิตลูกหนี้ได้ แต่ลูกหนี้ไม่มีส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันชีวิตเจ้าหนี้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากความตายของเจ้าหนี้ไม่มีผลกระทบต่อลูกหนี้แต่อย่างใด

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ในกรณีที่นายจ้างเป็นบุคคลธรรมดาถ้านายจ้างตายลง ลูกจ้างอาจได้รับความเสียหายทางการเงิน เช่น กิจการดังกล่าวต้องปิดลงเนื่องจากความตายของนายจ้าง ดังนั้นลูกจ้างย่อมได้รับผลกระทบทางการเงิน หรือกรณีที่ลูกจ้างมีฝีมือดี หากขาดลูกจ้างรายนั้นไป นายจ้างก็อาจได้รับความเสียหายทางการเงินได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงมีส่วนได้เสียที่อาจเอาประกันชีวิตซึ่งกันและกันได้ ดังจะเห็นได้

จากองค์กรใหญ่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ มักจะมีการเอาประกันชีวิตกลุ่มไว้กับบริษัทประกันชีวิตเพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่พนักงานของตนเอง กรณีของคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2516 (ประชุมใหญ่) โจทก์จ้างคนขับรถบรรทุกน้ำมัน โจทก์ต้องรับผิดชอบการกระทำละเมิดในทางการที่จ้างของลูกจ้าง และต้องจ่ายเงินแก่ทายาทผู้อยู่ใต้อุปการะของลูกจ้างในกรณีที่ลูกจ้างถึงแก่ความตายเพราะอุบัติเหตุ นอกจากนั้นรถของโจทก์มีราคาไม่น้อย โจทก์ต้องใช้คนขับที่มีความชำนาญและไว้ใจได้ โจทก์จึงมีส่วนได้เสียที่จะเอาประกันชีวิตลูกจ้างดังกล่าวได้ ในคดีนี้ศาลฎีกาตีความส่วนได้เสียไกลกว่าของต่างประเทศ เพราะในต่างประเทศถือหลักการประกันชีวิตได้เฉพาะลูกจ้างที่ทำหน้าที่สำคัญ (Keyman Insurance) หากนายจ้างขาดลูกจ้างจะทำให้กิจการของนายจ้างได้รับผลกระทบกระเทือน นายจ้างจึงอาจเอาประกันชีวิตลูกจ้างได้ นายจ้างสามารถเอาประกันชีวิตลูกจ้างได้เท่ากับเปิดโอกาสให้นายจ้างหากำไรจากชีวิตและความตายของลูกจ้างได้มาก จึงควรระบุให้เอาประกันได้เฉพาะความเสียหายที่นายจ้างซึ่งได้รับจากการตายของลูกจ้าง หากกำหนดจำนวนเงินเอาประกันไว้สูงเกินควรน่าจะถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อย ตกเป็นโมฆะเฉพาะส่วนที่เกินความเสียหาย ซึ่งจะเหมาะสมและเป็นธรรมมากกว่า หรือนายจ้างอาจเลือกทำสัญญาประกันภัยค่าจุนความรับผิดชอบที่อาจเกิดจากลูกจ้าง

ผลของการทำสัญญาประกันภัยโดยไม่มีส่วนได้เสียตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 บัญญัติว่า “สัญญาประกันภัยยอมไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่อย่างใด” หมายความว่า คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะเรียกร้องให้อีกฝ่ายปฏิบัติตามสัญญาไม่ได้ ผู้รับประกันภัยไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้เอาประกันชำระเบี้ยประกันภัยและไม่มีหน้าที่จะต้องจ่ายเงินให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์

2. หลักเกี่ยวกับความสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา (Principle of Utmost Good Faith)

การทำสัญญาทั่วไป แม้บุคคลจะต้องใช้สิทธิของตนโดยสุจริต คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิที่จะต่อรองในการตกลงให้เกิดผลที่สุดแก่ตน แม้จะต้องห้ามมิให้กล่าวเท็จก็ไม่จำเป็นต้องชี้ช่องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเห็นข้อเสียเปรียบ เป็นหน้าที่ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายที่จะต้องสืบสวนใคร่ครวญส่วนได้เสียของตนเอง เหตุเช่นนี้จะเป็นธรรมก็ต่อเมื่อคู่สัญญามีโอกาสเท่าเทียมกันในอันที่จะรับรู้ถึงรายละเอียดต่าง ๆ ในเรื่องที่จะทำสัญญานั้น และตามที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า สัญญาประกันชีวิตมีลักษณะเป็นสัญญาเสี่ยงโชค ดังนั้นข้อเท็จจริงที่ใช้ในการคำนวณโอกาสของการเสี่ยงภัยที่ไม่แน่นอน เป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้ของผู้เอาประกันภัยเท่านั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการทำสัญญา ผู้รับประกันภัยจึงควรจะได้รู้ถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ นั้นเกี่ยวกับผู้เอาประกันภัย เพื่อนำมาเป็นข้อพิจารณาในการรับประกันชีวิตและเพื่อมิให้มีการพิจารณารับประกันภัยผิดพลาด ข้อเท็จจริงที่ผู้รับประกันภัยจะได้มาในระหว่างการเจรจาตกลงนี้ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง (ไชยยศ เหมะรัชตะ, 2555, น. 377)

สุรพล สุขทรศนี (2549, น. 38) กล่าวว่า ตามปกติเมื่อบุคคลตกลงทำนิติกรรมสัญญา หรือใช้สิทธิต่าง ๆ ทุกคนมีหน้าที่ต้องกระทำโดยสุจริตอยู่แล้ว ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต” ซึ่งก็หมายความว่า จะต้องกระทำอย่างตรงไปตรงมาไม่กล่าวเท็จ ไม่ฉ้อฉลหลอกลวงให้ผู้อื่นเข้าใจผิดในข้อสำคัญ แต่สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาลักษณะพิเศษที่กฎหมายบังคับให้คู่สัญญาฝ่ายผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ต้องชี้แจงแสดงข้อบกพร่องของตนให้ฝ่ายผู้รับประกันภัยทราบ โดยเหตุผลที่ว่า การที่ผู้รับประกันภัยตัดสินใจเข้าเสี่ยงภัยแทนผู้เอาประกันภัยนั้น ผู้รับประกันภัยจำเป็นต้อง

2-9 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนประกันชีวิต

ทราบข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อประกอบการตัดสินใจ และเพื่อมิให้ผู้รับประกันภัยตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบเกินไปในการทำสัญญา จึงถือเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงเหล่านี้ เรียกว่า “หลักสุจริตอย่างยิ่ง”

หลักสุจริตอย่างยิ่งนั้นเป็นหลักสำคัญและจำเป็นต้องมีในสัญญาประกันชีวิต เพราะเป็นหลักที่สนับสนุนให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญา ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยยอมรับหลักนี้ โดยมาตรา 865 วรรคหนึ่ง กำหนดไว้ว่า “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยก็ดี หรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอันการใช้จ่ายเงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้วและเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริง ซึ่งอาจจะได้ใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีกหรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือรู้อยู่แล้วว่าแถลงข้อความนั้นเป็นความเท็จไซ้ร้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ” ทั้งที่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 162¹ ก็ได้บัญญัติให้คู่สัญญาเปิดเผยข้อความจริงในการทำสัญญาไว้แล้ว แต่ก็ยังนำมาบัญญัติขึ้นไว้โดยเฉพาะในเรื่องประกันภัยอีกด้วย และคำพิพากษาของศาลไทย ก็ได้วินิจฉัยเป็นแนวเดียวกันมาโดยตลอด

สัญญาประกันชีวิตนั้นบออยู่ในสัญญาจำพวกที่ต้องมีความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง การที่ผู้รับประกันภัยเข้าทำสัญญาจะใช้จ่ายเงินโดยอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลใดนั้น ฐานะอนามัยและสุขภาพของบุคคลนั้นย่อมเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่ง ถ้ามีโรคประจำตัวย่อมมีความเสี่ยงที่จะเสียชีวิตก่อนวัยอันควร โดยปกติผู้รับประกันภัยจะต้องเรียกเอาเบี้ยประกันภัยที่สูงขึ้นกว่าปกติ เพราะเป็นการเสี่ยงภัยที่จะต้องใช้จ่ายเงินให้เป็นจำนวนแน่นอนและเร็ววันด้วย และบางทีอาจถึงแก่ไม่ยอมทำสัญญาด้วยเลยก็ได้ ทั้งนี้เพราะการรับทำสัญญาด้วยผู้รับประกันภัยได้รับเบี้ยประกันภัยเพียงเดือนหนึ่งหรือสองเดือน ผู้เอาประกันภัยก็ตายลง และมีผลให้ผู้รับประกันภัยต้องใช้จ่ายเงินให้มากกว่าเบี้ยประกันภัยที่รับมา ผู้รับประกันภัยก็คงไม่ประสงค์ที่จะทำสัญญาด้วยแน่นอน ผู้รับประกันภัยจึงต้องการรู้รายละเอียดทั้งหลายเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของบุคคลนั้นและเมื่อเกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัยของบุคคลใด ก็ไม่เห็นมีใครจะรู้ได้ดีกว่าเจ้าตัวของเขาเอง แม้แพทย์ของผู้รับประกันภัยสมัยนี้จะมีความรู้สอดส่องเห็นได้มาก โรคบางชนิดก็ไม่สามารถหยั่งรู้ได้ ดังนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 จึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญในการเข้าทำสัญญาประกันชีวิตนั้น

สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นสัญญาที่ต้องอาศัยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา และนอกจากนี้สัญญาประกันชีวิตยังเป็นสัญญาต่างตอบแทนอย่างหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างกับสัญญาต่างตอบแทนอื่น ๆ ในแง่ที่ค่าตอบแทนของคู่สัญญาไม่เท่าเทียมกัน จะเห็นได้ว่าผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ชำระเบี้ยประกันภัยจำนวนหนึ่งเพื่อคุ้มครองภัยหรือความตายที่จะเกิดแก่ผู้เอาประกันภัย ซึ่งผู้รับประกันภัยจะต้องจ่ายเงินเอาประกันภัยเมื่อเกิดภัยนั้นขึ้นเป็นจำนวนมากกว่าเบี้ยประกันภัยที่ตนได้รับจากผู้เอาประกันภัยหลายเท่า เมื่อค่าตอบแทนตามสัญญาประกันชีวิตมีจำนวนไม่เท่าเทียมกันเช่นนี้ การเข้าทำสัญญาประกันชีวิตจะต้องคำนวณอัตราเบี้ยประกันภัยโดยอาศัยหลักวิชาคณิตศาสตร์ประกันภัย ซึ่งต้องใช้ข้อมูลสถิติในการประเมินความเสี่ยงภัย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวผู้เอาประกันภัยเป็นส่วนใหญ่ และข้อมูลเหล่านี้ผู้เอาประกันภัยเป็นผู้รู้ดีที่สุดแต่เพียงฝ่ายเดียว ฉะนั้น เพื่อที่จะทำให้สัญญาประกันชีวิตเป็นไป

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 162 บัญญัติว่า “ในนิติกรรมสองฝ่าย การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจไม่แจ้งข้อความจริง หรือคุณสมบัติอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้ การนั้นจะเป็นกถฉ้อฉล หากพิสูจน์ได้ว่าถ้ามิได้แจ้งเช่นนั้น นิติกรรมนั้นก็คงจะได้กระทำการขึ้น”

ด้วยความเป็นธรรม ผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นผู้อยู่ในฐานะผู้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในการเสี่ยงภัยของตน จึงมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อความจริงเหล่านั้นให้ผู้รับประกันภัยทราบ การไม่เปิดเผยข้อความจริงและการไม่แถลงข้อความเป็นเท็จ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้รับประกันภัยสามารถประเมินความเสี่ยงได้อย่างถูกต้องและยุติธรรม หากปรากฏว่าข้อความจริงที่เปิดเผยให้ผู้รับประกันภัยได้ทราบนั้นเป็นความเสี่ยงที่นอกเหนือความสามารถที่ผู้รับประกันภัยจะรับเสี่ยงหรือกระจายความเสี่ยงภัยได้ ผู้รับประกันภัยจะไม่รับประกันชีวิตรายนั้น หรือถ้าหากภัยนั้นยังอยู่ในวิสัยที่จะรับเสี่ยงได้แต่ภาระความเสี่ยงนั้นสูงกว่าปกติ ผู้รับประกันภัยก็อาจจะรับประกันชีวิตโดยการปรับอัตราเบี้ยประกันภัยให้เหมาะสมกับความเสี่ยงที่สูงกว่าปกตินั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่เข้าร่วมการเฉลี่ยการเสี่ยงภัย หลักความสุจริตอย่างยิ่งจึงเป็นหลักสำคัญอีกข้อหนึ่ง (ซูฟงศ์ กระแสร์, 2555, น. 27-28)

ตัวอย่างคำพิพากษาเกี่ยวกับหลักสุจริตอย่างยิ่งของคู่สัญญา มีดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2447/2516 หากผู้รับประกันภัยควรจะได้รู้เท่าทันถึงฐานะของบุคคลผู้ขอเอาประกันชีวิตโดยใช้ความระมัดระวังสอดส่องเยี่ยงวิญญูชนแล้ว แม้ผู้ขอเอาประกันภัยจะปกปิดหรือแถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับฐานะอันแท้จริง ผู้รับประกันภัยก็หาไม่มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมไม่ เพราะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 866 ให้ถือว่าสัญญาเป็นอันสมบูรณ์แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 922/2542 ในสัญญาประกันชีวิตเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยซึ่งการใช้เงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของตน ต้องเปิดเผยข้อความจริงให้ผู้รับประกันภัยทราบ ท. ผู้เอาประกันชีวิตป่วยเป็นวัณโรคปอดซึ่งเป็นโรคร้ายแรงและได้รับการรักษาเกี่ยวกับโรคดังกล่าวเป็นเวลานาน แต่มิได้แจ้งข้อความจริงดังกล่าวให้จำเลยทราบเมื่อขอเอาประกันชีวิต ซึ่งหากจำเลยทราบก็อาจเรียกเบี้ยประกันสูงขึ้นหรือไม่รับประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตจึงเป็นโมฆียะ ผู้รับประกันภัยย่อมมีสิทธิที่บอกล้างนิติกรรมได้โดยมีต้องคำนึงว่าผู้เอาประกันภัยจะถึงแก่ความตายหรือไม่ หรือตายด้วยเหตุใด เมื่อผู้เอาประกันชีวิตถึงแก่ความตายแล้ว จำเลยจะบอกล้างสัญญาประกันชีวิตอันเป็นโมฆียะต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้รับประกันตามสัญญาได้ เมื่อจำเลยบอกล้างสัญญาอันเป็นโมฆียะแล้วจึงไม่ต้องรับผิดชอบให้โจทก์

เรื่องที่ 2.2

เงื่อนไขสำคัญของสัญญาประกันชีวิต

มีข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับกรมธรรม์ประกันภัยว่า การที่กฎหมายได้บัญญัติเรื่องกรมธรรม์ประกันภัย และกำหนดมีรายการต่างๆ ในกรมธรรม์ประกันภัยไว้ก็เพื่อให้ผู้รับประกันภัยส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยซึ่งมีเนื้อความเป็นไปตรงตามแบบประกันที่ได้ตกลงกันส่งให้แก่ผู้เอาประกันภัยไว้เป็นหลักฐานว่าสัญญาเกิดขึ้นแล้วมีความผูกพันคู่สัญญาเพราะสัญญาประกันชีวิตบางชนิด เช่น สัญญาประกันชีวิตกำหนดระยะเวลายาวนานอาจเป็นเวลา 15 ปี 20 ปี หรือตลอดชีพของผู้เอาประกันภัย และผู้รับประกันภัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกอาจจะไม่ทราบข้อตกลงระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัยก็ได้ จึงมีการกำหนดเรื่องต่าง ๆ ไว้ให้ชัดเจน ดังนั้นผู้รับประกันภัยจะออกกรมธรรม์ประกันภัยที่มีลายมือชื่อผู้รับประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัย ซึ่งผู้รับประกันภัยจะต้องนำแบบกรมธรรม์ประกันภัยไปขอรับความเห็นชอบจากนายทะเบียนก่อน เมื่อได้รับความเห็นชอบ ทั้งในแบบของกรมธรรม์ประกันชีวิต เงื่อนไขของสัญญาประกันชีวิตและอัตราเบี้ยประกันภัยแล้ว ผู้รับประกันภัยจึงจะนำออกขายหรือรับประกันชีวิตตามแบบที่ได้รับอนุญาตนั้นกับบุคคลทั่วไปได้ ทั้งนี้การที่กฎหมายกำหนดในลักษณะนี้ไว้ก็เพื่อคุ้มครองประชาชนทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรมทางด้านสัญญา โดยกำหนดเงื่อนไขไว้โดยชัดแจ้งไม่ใช่ว่ามีข้อยกเว้นความรับผิดชอบไม่ต้องรับผิดชอบและให้มีการเก็บเบี้ยประกันภัยในอัตราที่เหมาะสมกับความคุ้มครองที่ให้แก่ผู้เอาประกันภัยด้วย

นายทะเบียน ได้มีคำสั่งนายทะเบียนที่ 15/2546 ลงวันที่ 14 มีนาคม 2546 เรื่อง การให้ความเห็นชอบแบบและข้อความกรมธรรม์ประกันชีวิต ประเภทสามัญฉบับมาตรฐาน ออกมาบังคับใช้กับทุกบริษัทประกันชีวิต เพื่อให้มีแบบและข้อความที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งกรมธรรม์ประกันชีวิต ประเภทสามัญ ได้แก่ กรมธรรม์ประกันชีวิต แบบสะสมทรัพย์ แบบชั่วระยะเวลา และแบบตลอดชีพ

การที่กรมธรรม์ประกันชีวิตมีมาตรฐานเดียวกันก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในด้านสัญญา เพื่อป้องกันมิให้บริษัทประกันชีวิตร่างสัญญาที่เอาเปรียบ ไม่เป็นธรรม โดยคำสั่งนายทะเบียนดังกล่าวได้มีการแบ่งออกเป็นแต่ละหมวดคือ หมวดที่ 1 สัญญาประกันภัย หมวดที่ 2 การประกันภัย หมวดที่ 3 การใช้สิทธิเกี่ยวกับมูลค่ากรมธรรม์ หมวดที่ 4 การกู้ยืมเงิน และหมวดที่ 5 สิทธิในการขอยกเลิกกรมธรรม์ รวมทั้งสิ้น 24 ข้อ แต่ทั้งนี้จะขอยกเว้นเงื่อนไขบางรายการของข้อกำหนดที่สำคัญในสัญญาประกันชีวิต ได้แก่ 1) ความสมบูรณ์ของสัญญาประกันภัย 2) การไม่ได้แย้งหรือคัดค้านความไม่สมบูรณ์ของสัญญาประกันภัย 3) การแถลงอายุคลาดเคลื่อน 4) การใช้สิทธิเกี่ยวกับมูลค่ากรมธรรม์ 5) ผู้เอาประกันภัยฆ่าตัวตายหรือถูกฆาตกรรม และ 6) การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความสมบูรณ์ของสัญญาประกันภัย

มีการกำหนดให้ใบคำขอเอาประกันชีวิตและใบแถลงสุขภาพซึ่งแนบติดกับกรมธรรม์ประกันภัยเป็นสัญญาประกันชีวิต ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 กำหนดไว้ว่า “ถ้าในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอา

ประกันภัยก็ดี หรือในกรณีประกันชีวิต บุคคลอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้อยู่แล้ว ละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงซึ่งอาจจูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือให้บอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือรู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นเท็จไซ้ร้ ท่านว่าสัญญานั้นเป็นโมฆียะ” ทั้งนี้บริษัทจะไม่ปฏิเสธความรับผิดชอบโดยอาศัยข้อแถลงนอกเหนือจากที่ผู้เอาประกันภัยได้แถลงไว้ในใบคำขอเอาประกันชีวิตหรือเอกสารใดที่ได้มอบให้ไว้กับบริษัทแล้ว ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในการเปิดเผยข้อความจริง

นอกจากจะบัญญัติไว้ในกฎหมายโดยชัดแจ้งแล้ว ยังปรากฏว่าในกรมธรรม์ประกันภัยฉบับมาตรฐานซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ได้มีการกำหนดข้อความเตือนให้ผู้เอาประกันภัยทราบ และได้กำหนดเป็นเงื่อนไขในการรับประกันภัยเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้เอาประกันภัยในเรื่องนี้ไว้ด้วย

ในการประกันชีวิตเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันชีวิตถือเป็นสาระสำคัญ ปกติมักได้แก่ข้อเท็จจริงเรื่องอายุ หรือประวัติสุขภาพอนามัย เช่น ผู้เอาประกันภัยเคยเป็นโรคเบาหวาน หรือความดันโลหิตสูงมาก่อนหรือไม่ ย่อมถือเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้รับประกันภัยต้องการทราบ

2. การไม่โต้แย้งหรือคัดค้านความไม่สมบูรณ์ของสัญญาประกันภัย

ในสัญญาประกันชีวิตกำหนดให้ระยะเวลาบอกล้างสัญญามีกำหนด 2 ปี นับแต่วันที่สัญญามีผลบังคับ หรือ 1 เดือนนับแต่ผู้รับประกันภัยทราบมูลอันจะบอกล้างได้ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรคสอง ได้กำหนดระยะเวลาบอกล้างสัญญา เนื่องจากการแถลงข้อความเท็จ และการปกปิดความจริงไว้เป็นเวลา 5 ปี นับแต่วันทำสัญญา หรือ 1 เดือนนับแต่ผู้รับประกันภัยทราบข้อมูลอันจะบอกล้างได้ แต่ทั้งนี้ได้มีการย่นกำหนดระยะเวลาบอกล้างสัญญาประกันชีวิตจาก 5 ปี มาเหลือเพียงภายในกำหนด 2 ปี ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เอาประกันภัยให้ได้รับความคุ้มครองอย่างสมบูรณ์ หรือได้รับการจ่ายเงินหรือชดใช้จำนวนเงินตามสัญญาประกันชีวิตให้เร็วยิ่งขึ้น ปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5852/2537 ระยะเวลาบอกล้างโมฆียะกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรคสอง ไม่ใช่อายุความ จึงไม่อยู่ในบังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 191 (เดิม) ที่จะย่นเข้าไม่ได้ เมื่อจำเลยผู้รับประกันชีวิตยอมลดระยะเวลาในการบอกล้างโมฆียะกรรมจากกำหนด 5 ปี นับแต่วันทำสัญญาประกันชีวิตลงมาเป็นกำหนด 2 ปี นับแต่วันที่จำเลยอนุมัติให้ต่ออายุกรมธรรม์ประกันชีวิต จำเลยจึงต้องผูกพันตามนั้น

ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกานี้ได้มีหมายเหตุไว้ดังต่อไปนี้ อายุความนั้นคือระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าสิทธิเรียกร้องจะต้องฟ้องร้องภายในกำหนดเวลานี้ ถ้าปล่อยทิ้งไว้จนเกินกำหนดก็ฟ้องร้องบังคับไม่ได้ซึ่งเรียกว่าคดีขาดอายุความ (ศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ หุตะสิงห์ คำสอนชั้นปริญญาตรี กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา หน้า 115) ดังนี้ อายุความจึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิเรียกร้อง ซึ่งสิทธิเรียกร้องก็คือหนี้นั่นเอง เพราะคำว่า “หนี้” มีความหมายเป็นสองทาง ความหมายหนึ่ง หมายถึงสิทธิเรียกร้องซึ่งเป็นความหมายที่มองจากด้านเจ้าหนี้หรือผู้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ แต่ความหมายของคำว่า “หนี้” อีกทางหนึ่งหมายความว่า “ภาระ หน้าที่” หรือความเป็นหนี้ซึ่งเป็นการมองจากทางด้านลูกหนี้ผู้มีความผูกพันจะต้องชำระหนี้ (ศาสตราจารย์โสภณ รัตนากร คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป หน้า 42) จะเห็นได้ว่าระยะเวลาที่กฎหมาย

กำหนดที่ถือได้ว่าเป็นอายุความนั้น ต้องมีลักษณะเป็นการกำหนดเวลาที่เจ้าหน้าที่หรือผู้มีสิทธิเรียกร้องสามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ หากกำหนดเวลาที่กฎหมายบัญญัติไว้มิใช่เรื่องที่เจ้าหน้าที่หรือผู้มีสิทธิเรียกร้องสามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้แล้ว กำหนดเวลานั้นก็ถือไม่ได้ว่าเป็นอายุความ แต่เป็นเพียงกำหนดระยะเวลาที่ระบุไว้ในกฎหมายโดยทั่วไป ดังเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่หมายเลขนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 บัญญัติว่า “ในกรณีประกันชีวิตบุคคลอันการใช้เงินย่อมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของเขานั้นก็ดี รู้แล้วละวันเสียไม่เปิดเผยข้อความจริง ซึ่งอาจจะได้จูงใจผู้รับประกันภัยให้เรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นอีก หรือบอกปิดไม่ยอมทำสัญญา หรือว่ารู้อยู่แล้วแถลงข้อความนั้นเป็นความเท็จ สัญญานั้นเป็นโมฆียะ ซึ่งผู้รับประกันภัยย่อมมีสิทธิบอกล้างโมฆียะได้ภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่วันที่ผู้รับประกันภัยทราบข้อมูลอันจะบอกล้างได้หรืออาจใช้สิทธิภายในกำหนด 5 ปี นับแต่วันทำสัญญา” เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตราดังกล่าวนี้ตามที่ผู้หมายเหตุได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าในเบื้องต้นนั้นเป็นสิทธิของผู้รับประกันภัยที่จะบอกล้างโมฆียะกรรมได้ในกรณีที่เข้าเหตุดังกล่าว ภายหลังเมื่อบอกล้างโมฆียะกรรมแล้ว หากมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ คู่สัญญาจึงมีสิทธิเรียกร้องให้ต่างฝ่ายต่างชำระหนี้ให้แก่กัน กำหนดระยะเวลาที่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นในภายหลังนี้จึงเป็นอายุความ เนื่องจากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่หรือผู้มีสิทธิเรียกร้องสามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ หรือลูกหนี้มีความผูกพันที่จะต้องชำระหนี้ ส่วนสิทธิในการบอกล้างโมฆียะกรรมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นเพียงสิทธิที่เกิดขึ้นก่อนที่จะเกิดสิทธิเรียกร้องในการที่จะเรียกให้คู่สัญญาแต่ละฝ่ายชำระหนี้ แม้กฎหมายกำหนดระยะเวลาไว้ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นกำหนดเวลาที่เจ้าหน้าที่หรือผู้มีสิทธิเรียกร้องสามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ จึงมิใช่อายุความ คู่สัญญาจึงสามารถตกลงยื่นหรือขยายระยะเวลาให้แตกต่างไปจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้

3. การแถลงอายุคลาดเคลื่อน

การแถลงอายุคลาดเคลื่อนมี 3 กรณี

(1) กรณีแถลงอายุน้อยกว่าความจริง แต่ยังอยู่ในพิสัยอัตราที่รับประกันภัยได้ ผู้เอาประกันภัยจะได้รับจำนวนเงินเอาประกันภัยรวมทั้งผลประโยชน์ต่าง ๆ ลดลงตามส่วน โดยเทียบอัตราส่วนกับเบี้ยประกันชีวิตที่ต้องชำระตามอายุจริง

(2) กรณีแถลงอายุมากกว่าความจริงแต่อายุจริงยังอยู่ในพิสัย ทำให้ผู้เอาประกันภัยต้องชำระเบี้ยประกันชีวิตสูงกว่าอัตราที่กำหนดไว้ ผู้รับประกันภัยจะคืนเบี้ยประกันชีวิตให้ โดยไม่มีดอกเบี้ย

(3) หากแถลงอายุคลาดเคลื่อนและอายุจริงอยู่นอกพิสัยอัตราการรับประกันภัย ผู้รับประกันภัยมีสิทธิบอกล้างสัญญาได้ เช่น ผู้รับประกันภัยถือหลักไม่ยอมรับประกันชีวิตผู้ที่อายุถึง 60 ปีบริบูรณ์ แต่ผู้ขอเอาประกันชีวิตแถลงตอนที่มาขอทำสัญญาประกันชีวิตว่าตนมีอายุ 55 ปี ทั้ง ๆ ที่ตนอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์แล้ว เช่นนี้ หากผู้รับประกันภัยตกลงทำสัญญาประกันชีวิตด้วย สัญญาประกันชีวิตนี้ย่อมเป็นโมฆียะ หากผู้รับประกันภัยใช้สิทธิบอกล้างสัญญา เท่ากับว่าสัญญานั้นไม่มีผลบังคับตั้งแต่นั้น ผู้รับประกันภัยต้องคืนเบี้ยประกันชีวิตทั้งหมดให้ แต่กรณีผู้รับประกันภัยไม่ใช่สิทธิบอกล้าง สัญญานั้นยังคงมีผลบังคับสมบูรณ์

ตัวอย่างเช่น นายสมชาย อายุจริง 60 ปี แต่แถลงว่ามีอายุ 50 ปี ผู้รับประกันภัยมีสิทธิที่จะลดจำนวนเงินที่จะชดใช้ลงได้

หรือ นางสมศรี อายุจริง 70 ปี แต่แถลงว่ามีอายุ 65 ปี ถ้าโดยปกติบริษัทจะรับประกันภัยสำหรับบุคคลที่มีอายุไม่เกิน 65 ปี ดังนั้นสัญญาเป็นโมฆียะตามมาตรา 893 วรรคสอง

(3) การเป็นโมฆียะตามมาตรา 893 นั้น กฎหมายมิได้บัญญัติให้คืนค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ประกันชีวิต จึงต้องนำ มาตรา 176 มาใช้บังคับ คือผู้รับประกันภัยต้องคืนเบี้ยประกันภัยทั้งหมดเพื่อให้คู่กรณีกลับสู่ฐานะเดิม

4. การใช้สิทธิเกี่ยวกับมูลค่ากรมธรรม์

การบอกเลิกสัญญาประกันชีวิต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 894 บัญญัติว่า “ผู้เอาประกันภัยชอบที่จะบอกเลิกสัญญาประกันภัยเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ด้วยการไม่ส่งเบี้ยประกันภัยต่อไป ถ้าและได้ส่งเบี้ยประกันภัยมาแล้วอย่างน้อยสามปีไซ้ ท่านว่าผู้เอาประกันภัยชอบที่จะได้รับเงินค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันภัย หรือรับกรมธรรม์ใช้เงินสำเร็จจากผู้รับประกันภัย” การบอกเลิกสัญญาประกันชีวิตตามมาตรานี้ เป็นการบอกเลิกสัญญาโดยเหตุปกติ หมายความว่าสัญญานั้นสมบูรณ์อยู่ตลอดมาจนถึงเวลาบอกเลิก ผู้เอาประกันภัยไม่ประสงค์จะผูกพันตามสัญญาต่อไปย่อมเลิกสัญญาเสียได้โดยเพียงไม่ส่งเบี้ยประกันภัยต่อไป ขอให้สังเกตว่าสิทธิเลิกสัญญาตามมาตรานี้ เป็นสิทธิของผู้เอาประกันภัยเท่านั้น ผู้รับประกันภัยไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญา เว้นแต่จะเข้ากรณีสัญญาเป็นโมฆียะและผู้รับประกันภัยใช้สิทธิบอกกล่าวเท่านั้น วิธีการบอกเลิกสัญญากฎหมายมิได้บัญญัติว่า ผู้เอาประกันภัยต้องแจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบแต่อย่างใด เพียงแต่ส่งไม่ส่งเบี้ยประกันภัยต่อไปก็ถือว่าเป็นการแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาแล้ว ผลของการบอกเลิกสัญญาตามมาตรานี้ หากผู้เอาประกันภัยส่งเบี้ยประกันภัยยังไม่ครบ 3 ปี ผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิเรียกร้องใด ๆ ต่อผู้รับประกันภัย แต่ถ้าหากส่งเบี้ยประกันภัยครบ 3 ปีแล้ว ผู้เอาประกันภัยมีสิทธิได้รับเงินค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันภัย กรมธรรม์ใช้เงินสำเร็จ หรือการแปลงเป็นการประกันภัยแบบขยายเวลาจากผู้รับประกันภัยปรากฏตามตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 433/2513 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 894 หาได้บัญญัติว่าการเลิกสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยจะต้องแจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบเป็นลายลักษณ์อักษรไม่ เมื่อผู้เอาประกันภัยงดส่งเบี้ยประกันภัยก็ต้องถือว่าได้บอกเลิกสัญญาประกันภัยแล้วนับแต่วันที่ตั้งส่ง แต่เมื่อปรากฏว่าผู้เอาประกันภัยได้ส่งเบี้ยประกันภัยมาเกิน 3 ปีแล้ว ผู้เอาประกันภัยก็ชอบที่จะได้รับค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันภัยตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1996/2500 ผู้เอาประกันชีวิตขาดส่งเบี้ยประกันภัยตามกำหนดอาจถือว่าผู้เอาประกันชีวิตตั้งใจเลิกสัญญาตามมาตรา 894 ประกอบกับคำขอประกันภัยมีว่า ถ้าถึงกำหนดไม่ชำระเงินให้ครบตามกำหนดเวลา สัญญานี้เป็นอันสิ้นสุด จึงทำให้สัญญาประกันภัยสิ้นอายุแม้จะไม่ได้ระบุข้อความนี้ไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยก็ตาม ผู้เอาประกันชีวิตส่งเบี้ยประกันภัยมาไม่ครบ 3 ปี ยังไม่มีสิทธิได้รับค่าเวนคืนกรมธรรม์ประกันภัย

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ กรมธรรม์ประกันชีวิตบางประเภท แม้มีการส่งเบี้ยประกันชีวิตไม่ครบ 3 ปี ก็อาจมีเงินค่าเวนคืน ดังนั้น เมื่อผู้เอาประกันภัยบอกเลิกสัญญาประกันชีวิต บริษัทก็ต้องคืนเงินค่าเวนคืนนั้น

5. ผู้เอาประกันภัยมาตัวตายหรือถูกฆาตกรรม

ข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 895 บัญญัติว่า “เมื่อใดจะต้องใช้เงินในเหตุมรณะของบุคคลหนึ่งคนใด ท่านว่าผู้รับประกันภัยจำต้องใช้เงินนั้นในเมื่อมรณภัยอันนั้นเกิดขึ้น เว้นแต่

- (1) บุคคลนั้นได้กระทำอัตวินิบาตด้วยใจสมัครภายในปีหนึ่งนับแต่วันทำสัญญา หรือ
- (2) บุคคลผู้นั้นถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดยเจตนา

ในกรณีที่ 2 นี้ ท่านว่าผู้รับประกันภัยจำต้องใช้เงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์ให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือให้แก่ทายาทของผู้นั้น”

เหตุที่กฎหมายบัญญัติยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัยไว้ ก็ด้วยวัตถุประสงค์ป้องกันมิให้มีการทำสัญญาประกันชีวิตเพื่อหวังเงินประกัน หรืออาจเป็นได้ที่ผู้เอาประกันชีวิตตั้งใจจะฆ่าตัวตายอยู่แล้วทำสัญญาประกันชีวิตโดยหวังว่าทายาทจะได้รับประโยชน์จากเงินประกันชีวิต กฎหมายลงโทษผู้นั้นด้วยการให้หมดสิทธิได้รับชดใช้เงินตามสัญญา อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ยังคำนึงด้วยเหมือนกันว่า หากถือหลักนี้โดยไม่จำกัดเวลาไว้บ้างก็เป็นการผูกมัดผู้เอาประกันภัยเกินไป เพราะเมื่อทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว ผู้เอาประกันภัยอาจมีเหตุเกี่ยวกับสภาพจิตใจคิดฆ่าตัวตายและฆ่าตัวตายไปจริง ๆ ซึ่งสาเหตุของการฆ่าตัวตายอาจไม่ใช่จากการหวังเงินประกันชีวิตตามสัญญาก็ได้ ถ้าเช่นนั้นจะปรับให้เป็นผิดแก่ผู้เอาประกันภัยถึงขนาดหมดสิทธิได้รับใช้เงินตามสัญญา ทั้ง ๆ ที่ผู้เอาประกันภัยก็ได้ส่งเบี้ยประกันภัยมาเป็นเวลานานแล้วเช่นนี้ก็ดูจะไม่เป็นธรรมกับผู้เอาประกันภัย จากเหตุดังกล่าวกฎหมายจึงได้กำหนดเวลาไว้ 1 ปี โดยเชื่อว่า ถึงแม้จะมีบุคคลต้องการทำสัญญาประกันชีวิตแล้วคิดจะฆ่าตัวตายเพื่อให้ทายาทได้รับเงินนั้น ผู้นั้นก็ต้องรอถึง 1 ปี

ส่วนกรณีผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันภัยถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตายโดยเจตนา กฎหมายต้องการลงโทษผู้รับประโยชน์ด้วย จึงบัญญัติมิให้ผู้รับประโยชน์ได้รับเงินประกันชีวิตนั้นเลย

6. การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ

กระบวนการอนุญาโตตุลาการ เป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกวิธีหนึ่ง ซึ่งเกิดจากคู่กรณีพิพาทตกลงกันให้อนุญาโตตุลาการเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างกันโดยมีกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการรองรับ และคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการจะมีผลผูกพันให้คู่พิพาทต้องปฏิบัติตาม

สัญญาประกันภัยจัดได้ว่าเป็นสัญญาทางธุรกิจประเภทหนึ่ง ในการประกอบธุรกิจประกันชีวิต อาจมีข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสัญญา ซึ่งเมื่อมีข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทเกิดขึ้น ย่อมนำไปสู่การฟ้องร้องคดี ซึ่งอาจก่อให้เกิดภาระต่อทั้งสองฝ่ายไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าใช้จ่าย ค่าฤชาธรรมเนียม ค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างทนายความ จึงได้มีการนำกระบวนการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) มาเป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของคู่สัญญา และยังช่วยให้เกิดความรวดเร็ว ประหยัด ยังคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ของคู่สัญญาอันจะมีต่อไปในอนาคต ในกรมธรรม์ประกันภัยทุกประเภททั้งการประกันชีวิตและการประกันวินาศภัย กำหนดให้มีเงื่อนไขการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการไว้ในกรมธรรม์ประกันชีวิต (ตามคำสั่งนายทะเบียนที่ 95/2541) ความว่า “ในกรณีที่มิมีข้อพิพาท ข้อขัดแย้ง หรือข้อเรียกร้องใด ๆ ภายใต้กรมธรรม์ประกันภัยฉบับนี้ ระหว่างผู้มีสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายกับ

บริษัทประกันชีวิต และหากผู้มีสิทธิเรียกร้องประสงค์และเห็นควรยุติข้อพิพาทนั้น โดยวิธีการอนุญาโตตุลาการ บริษัทประกันชีวิตตกลงยินยอมและให้ทำการวินิจฉัยชี้ขาดโดยอนุญาโตตุลาการตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ ซึ่งในกรณีที่มีข้อพิพาท ข้อขัดแย้งหรือข้อเรียกร้องใด ๆ ภายใต้ค่าธรรมเนียมประกันภัยระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัย และหากผู้มีสิทธิเรียกร้องตามกรมธรรม์ประกันภัยประสงค์และเห็นควรยุติข้อพิพาทนั้นโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการ ผู้รับประกันภัยก็จะตกลงยินยอมและให้ทำการวินิจฉัยชี้ขาดโดยอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2551 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553

การตั้งอนุญาโตตุลาการเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท หากคู่พิพาททั้งสองไม่สามารถเจรจาประนีประนอมข้อพิพาทกันได้ ให้ร่วมกันตั้งบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการชี้ขาดข้อพิพาทจากทะเบียนรายชื่ออนุญาโตตุลาการของสำนักงาน คปภ. ซึ่งการตั้งอนุญาโตตุลาการต้องทำเป็นหนังสือตามที่กำหนดไว้ ดังนี้

(1) กรณีข้อพิพาทที่ไม่มีทุนทรัพย์ หรือข้อพิพาทที่มีจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องไม่เกิน 2,000,000 บาท ให้มีจำนวน 1 คน

(2) กรณีข้อพิพาทที่มีจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องเกิน 2,000,000 บาท ให้มีอนุญาโตตุลาการ จำนวน 3 คน เว้นแต่คู่พิพาทตกลงกันให้มีจำนวน 1 คน ก็ได้

(3) เมื่อคู่พิพาทตกลงเลือกอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดข้อพิพาทได้แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ติดต่อประสานงานกับอนุญาโตตุลาการ และกำหนดวันพิจารณาคัดแรก เพื่อชี้สองสถานกำหนดประเด็นข้อพิพาท

ตัวอย่างคำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการ ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย

6.1 ข้อพิพาทหมายเลขแดงที่ 56/2550

ประเด็นข้อพิพาท

1. ในเวลาทำสัญญาประกันชีวิตนั้น ผู้เสนอข้อพิพาทซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัย ได้ละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริงเกี่ยวกับสุขภาพที่เจ็บป่วยเป็นโรคความดัน โลหิตสูงและโรคกระดูกออกกระดูกประสาทหรือแฉง ข้อความอันเป็นเท็จประการใดหรือไม่

2. การที่ผู้คัดค้านบอกล้างสัญญาประกันชีวิตเช่นนั้น สมบูรณ์ตามกฎหมายหรือไม่

3. ค่าเสียหายมีเพียงใด และเป็นค่าเสียหายที่ผู้คัดค้านต้องรับผิดชอบหรือไม่ เพียงใด

ข้อเท็จจริง เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2549 ผู้เสนอข้อพิพาทได้ยื่นคำขอเอาประกันชีวิตแบบไม่ตรวจสุขภาพกับบริษัทผู้คัดค้าน ตัวแทนของผู้คัดค้านได้สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและโรคภัยไข้เจ็บของผู้เสนอข้อพิพาทรวม 17 ข้อ ซึ่งถือเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญซึ่งทำให้บริษัทประกันชีวิตจะใช้พิจารณาตกลงรับประกันชีวิต เช่น ท่านเคยเป็น หรือทราบว่าเป็น หรือเคยได้รับคำแนะนำ การตรวจและหรือการรักษาโรค หรือความผิดปกติ... โรคความดันโลหิตสูง ความดันโลหิตต่ำ โรคกระดูก กระดูกอ่อน เป็นต้นหรือไม่ ผู้เสนอข้อพิพาทตอบว่าไม่เคย

ต่อมาเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2549 ผู้เสนอข้อพิพาทเข้ารักษาตัวด้วยโรคความดันโลหิตสูงและโรคกระดูกออกกระดูกประสาท ซึ่งได้แจ้งให้ผู้คัดค้านในฐานะผู้รับประกันภัยทราบด้วยแล้ว และเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2549 ผู้คัดค้านได้แจ้งให้โรงพยาบาลและผู้เสนอข้อพิพาททราบว่า ให้ผู้เสนอข้อพิพาทตรงจ่ายค่ารักษาพยาบาลไปก่อน

เพราะมีข้อสงสัยว่าอยู่ในข่ายข้อยกเว้นความรับผิดตามสัญญาประกันชีวิตที่ผู้คัดค้านไม่ต้องรับผิด เนื่องจากผู้เสนอข้อพิพาทมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพบางประการที่มีได้แจ้งให้ผู้คัดค้านทราบในขณะที่ขอทำสัญญาประกันชีวิต ซึ่งทำให้ผู้คัดค้านสำคัญผิดตกลงรับประกันชีวิต ผู้คัดค้านจึงบอกล้างสัญญาประกันชีวิตไปยังผู้เสนอข้อพิพาทในฐานะผู้รับประกันภัยลงวันที่ 29 มกราคม 2549 และผู้เสนอข้อพิพาทได้รับการบอกกล่าวการบอกล้างสัญญาโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2550

คำวินิจฉัยชี้ขาด พิจารณาแล้วเห็นว่า หนังสือบอกล้างโมฆียกรรมของสัญญาประกันชีวิตของผู้คัดค้าน ย่อมมีผลนับแต่วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2550 เป็นต้นไป ตามมาตรา 130 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงพินกำหนด 1 เดือนนับแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2549 ซึ่งเป็นวันที่ผู้คัดค้านทราบมูล (เค้าเรื่องหรือต้นเรื่อง) อันจะบอกล้างได้ การบอกล้างโมฆียกรรมของผู้คัดค้านจึงไม่ชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 วรรคสอง ผู้คัดค้านต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้ผู้เสนอข้อพิพาทตามสัญญาประกันชีวิต ซึ่งเงินค่าสินไหมประกันชีวิตดังกล่าวจำนวน 251,687 บาทนั้น ผู้เสนอข้อพิพาทมีใบเสร็จรับเงินค่ารักษาพยาบาล แต่ผู้คัดค้านไม่มีพยานหลักฐานมานำสืบหักล้าง จึงฟังได้ว่าผู้เสนอข้อพิพาทได้รับความเสียหายสำหรับค่ารักษาพยาบาลเป็นจำนวนดังกล่าวจริง

วินิจฉัยชี้ขาด ให้ผู้คัดค้านชดใช้เงินจำนวน 251,687 บาท ให้แก่ผู้เสนอข้อพิพาท ตามที่ขอมา พร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี (ตามบันทึกข้อตกลงแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัย) นับตั้งแต่วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2550 ซึ่งเป็นวันที่ผู้คัดค้านผิดนัด (เพราะเป็นวันที่หนังสือบอกล้างสัญญาประกันชีวิตไปถึงผู้เสนอข้อพิพาท) เป็นต้นไป จนกว่าจะชำระเสร็จแก่ผู้เสนอข้อพิพาท

6.2 ข้อพิพาทหมายเลขแดงที่ 55/2554

ประเด็นข้อพิพาท ผู้คัดค้านจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนมรณกรรมตามกรมธรรม์ประกันชีวิตหรือไม่ เพียงใด

ข้อเท็จจริง คู่พิพาทนำสืบไม่ได้แย้งรับฟังได้ว่า นาย อ. (ผู้เสียชีวิต) ได้ยื่นคำขอเอาประกันชีวิตกับผู้คัดค้าน ซึ่งระบุชื่อผู้เสนอข้อพิพาทเป็นผู้รับประกันโดยนิตตามสัญญา โดยต้องกรอกข้อเท็จจริงตามแบบคำขอเอาประกันชีวิต ในแบบคำขอดังกล่าวมีข้อสอบถามว่า นาย อ. ผู้เอาประกันชีวิต ต่ำหรือเคยต่ำ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นประจำหรือไม่ กับเคยรักษาอาการหรือโรคที่เกิดจากพิษสุราหรือไม่ ในขณะนั้นนาย อ. กรอกข้อความตอบในช่อง “ไม่ต่ำ” กับ “ไม่เคย” ตามลำดับ หลังจากนั้นผู้คัดค้านก็ได้ออกกรมธรรม์ประกันภัยให้เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2551 ต่อมาเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2552 นาย อ. ถึงแก่กรรม ผู้เสนอข้อพิพาทในฐานะผู้รับประกันโดยนิตตามสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวเรียกร้องให้ผู้คัดค้านชดใช้ค่าสินไหมมรณกรรม แต่ผู้คัดค้านได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วพบว่า นาย อ. มีประวัติเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังมาก่อนขอเอาประกันชีวิต โดยไม่ได้แถลงไว้ในใบคำขอเอาประกันชีวิต สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ ผู้คัดค้านจึงบอกล้างกรมธรรม์ประกันภัย และปฏิเสธไม่ชดใช้ค่าสินไหมมรณกรรม

คำวินิจฉัยชี้ขาด อนุญาโตตุลาการพิจารณาจากการนำสืบพยานและพยานเอกสารหลักฐานแล้วในประเด็นที่ผู้คัดค้านอ้างว่า สัญญาประกันชีวิตเป็นโมฆียะ เพราะนาย อ. มีประวัติเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังมาก่อนขอเอาประกันชีวิต โดยอ้างรายงานแพทย์และประวัติการรักษาที่โรงพยาบาลทำวู้ง ซึ่งมีนาง ส. ผู้พิจารณาการชดใช้ค่าสินไหมของ ผู้คัดค้านเบิกความว่า ก่อนทำประกันชีวิต นาย อ. เคยเข้ารับการรักษาด้วยโรคพิษสุราเรื้อรัง ซึ่งหากผู้คัดค้านทราบก็ จะบอกปิดไม่รับประกันชีวิต เพราะเป็นโรคร้ายแรง กรณีดังกล่าวจึงถือว่านาย อ. แถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพเป็น

เท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริง จึงเป็นเหตุให้ผู้คัดค้านปฏิเสธไม่ชดใช้ค่าสินไหมมรณกรรม ผู้เสนอข้อพิพาทเบิกความว่า รายงานแพทย์ฉบับที่ผู้คัดค้านอ้างเป็นฉบับเดียวกันกับพยานเอกสารของผู้เสนอข้อพิพาท แต่รายงานแพทย์ดังกล่าว เป็นการบันทึกอาการของผู้ป่วยที่ได้จากการให้ถ้อยคำของญาติผู้นำส่งเท่านั้น การตรวจวิเคราะห์และการรักษาไม่ได้กระทำโดยแพทย์ และนาย อ. มารับบริการเป็นเวลาเพียง 15 นาที เนื่องจากมีการนอนไม่หลับ เพื่อ ฯลฯ แพทย์รักษาโดยการให้ยาฉีด มีการนัดหมายและนัดรับยาในภายหลัง ประกอบกับแพทย์ที่มีชื่อในรายงานดังกล่าวเป็นเพียงแพทย์เวร ซึ่งไม่ได้สอบถามอาการและตรวจรักษานาย อ. โดยตรง

พิจารณาแล้วเห็นว่า เอกสารรายงานแพทย์ที่คู่พิพาทโต้แย้งกันนั้น เป็นแบบบันทึกการรักษาพยาบาลผู้ป่วย ไม่ใช่การวินิจฉัยของผู้ทำการรักษา แต่เป็นการตรวจรักษาและวินิจฉัยโรคผ่านการรายงานของพยาบาล จึงยังไม่แน่ชัดว่านาย อ.ป่วยเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังหรือไม่ ดังนั้น นาย อ. ย่อมไม่รู้ข้อเท็จจริงหรือประจักษ์แก่ตนว่าเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง การที่ภู่านำตัวส่งโรงพยาบาลในขณะนั้นก็เพราะอาการติดสุรา แพทย์ทำการตรวจรักษาและฉีดยาให้ในระยะเวลาอันสั้นเพียง 15 นาที และหลังจากนั้นก็ไม่ได้ไปโรงพยาบาลอีกเลย ดังนั้น การที่นาย อ. กรอกข้อเท็จจริงในคำขอเอาประกันชีวิตไปเช่นนั้น เป็นการตอบข้อมูลตามที่ นาย อ. เข้าใจข้อเท็จจริงว่าตนสุจริต ถูกต้องและตรงกับความ เป็นจริงแล้ว กรณีจึงไม่เข้าหลักเกณฑ์กรณีละเว้นหรือแถลงข้อความอันเป็นเท็จ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 สัญญาประกันชีวิตจึงสมบูรณ์ ไม่เป็นโมฆียะ สำหรับความรับผิดที่ผู้คัดค้านจะต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสนอข้อพิพาทนั้น ผู้เสนอข้อพิพาทเรียกร้องมาตามความคุ้มครองประกันชีวิต 150,000 บาท ความคุ้มครองกรณียกเว้นเบี้ยประกันภัย 150,000 บาท ความคุ้มครองสัญญาเพิ่มเติมแบบกำหนดเวลา 100,000 บาท และความคุ้มครองเพิ่มเติมโรคร้าย 150,000 บาท รวมเป็นเงิน 550,000 บาท กรณีนี้ผู้คัดค้านรับผิดว่าเมื่อนาย อ. เสียชีวิตและไม่ผิดเงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันภัย ผู้รับประโยชน์จะได้รับค่าสินไหมจากการคุ้มครองประกันชีวิต สัญญาเพิ่มเติมแบบกำหนดเวลาและสัญญาเพิ่มเติมโรคร้าย รวมเป็นเงิน 400,000 บาทเท่านั้น เพราะกรณีความคุ้มครองกรณียกเว้นเบี้ยประกันภัย 150,000 บาท นั้น ตามกรมธรรม์ประกันภัยระบุว่า จะต้องเป็นกรณีที่ผู้เอาประกันภัยบาดเจ็บ หรือเกิดโรคร้ายจนกลายเป็นบุคคลทุพพลภาพ ดังนั้น ผู้เสนอข้อพิพาทจึงไม่มีสิทธิได้รับความคุ้มครองในส่วนนี้ และรับผิดชอบดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี ตามเงื่อนไขสัญญาประกันภัย

วินิจฉัยชี้ขาด ให้ผู้คัดค้านชดใช้ค่าสินไหมมรณกรรมแก่ผู้เสนอข้อพิพาทจำนวน 400,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 12 ต่อปี นับแต่วันที่ผู้คัดค้านปฏิเสธ (ตามและผู้เสนอข้อพิพาทขอมา) เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

อย่างไรก็ตามในบางกรณีก็ไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องตั้งอนุญาโตตุลาการ เช่น เมื่อผู้รับประกันภัยปฏิเสธความรับผิดตามสัญญา หรือเมื่อผู้รับประกันภัยไม่ได้เสนอขอให้มีการตั้งอนุญาโตตุลาการ หรือเมื่อวัตถุประสงค์ที่เอาประกันภัยได้รับความเสียหายโดยสิ้นเชิง ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องมีการชี้ขาดอย่างใดอีก หรือเมื่อไม่มีการทำความตกลงกันเป็นอย่างอื่นอีกแล้ว เป็นต้น ดังตัวอย่างพิพาทศาลฎีกาดังต่อไปนี้

2-19 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนประกันชีวิต

ในกรณีที่คู่กรณีได้ตกลงกันให้ตั้งอนุญาตตุลาการชี้ขาด และเมื่ออนุญาตตุลาการได้ชี้ขาดแล้ว ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดไม่ยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องมาร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจให้พิพากษาตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการนั้นแล้ว ศาลก็จะบังคับให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาต่อไป ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 221 “การเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาดนอกศาลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาตตุลาการ”

เรื่องที่ 2.3

สัญญาเพิ่มเติมแนบทายกรรมธรรม์ประกันภัย

สำหรับจำนวนเงินที่ผู้รับประกันภัยจะต้องใช้ตามสัญญาประกันชีวิตนั้นจะต้องกำหนดเป็นจำนวนที่แน่นอน โดยไม่ต้องคำนึงถึงความเสียหายของผู้เอาประกันชีวิตแต่อย่างใด เนื่องจากสัญญาประกันชีวิตไม่ใช่สัญญาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังเช่นสัญญาประกันวินาศภัยที่ผู้รับประกันภัยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เป็นจริง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 877 แต่สัญญาประกันชีวิตเป็นสัญญาที่ผู้รับประกันภัยตกลงใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ โดยอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลหนึ่ง ดังนั้นผู้รับประกันภัยจึงมีหน้าที่ต้องใช้เงินจำนวนตามที่กำหนดไว้ในสัญญาประกันชีวิต ดังปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2516 วินิจฉัยว่า ในสัญญาประกันชีวิตบุคคลอื่นนั้น ผู้เอาประกันภัยจะมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้รับประกันภัยใช้เงินจำนวนที่เอาประกันภัยไว้เต็มตามสัญญาโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงมูลค่าแห่งส่วนได้เสียที่ผู้เอาประกันภัยมีต่อเจ้าของชีวิต ซึ่งกำหนดเป็นเงื่อนไขการใช้เงินหรือไม่ ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่เห็นว่า ถ้าสัญญาประกันภัยรายพิพาทเป็นสัญญาประกันวินาศภัยแล้ว จำเลยผู้รับประกันภัยย่อมมีสิทธิที่จะพิสูจน์ค่าสินไหมทดแทนเพื่อรับผิดในจำนวนวินาศภัยอันแท้จริงตามมาตรา 877 ทั้งนี้เพราะสัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญาชดใช้ค่าเสียหาย ผู้เอาประกันภัยจะค่ากำไรจากสัญญาประกันวินาศภัยหาได้ไม่ แต่ถ้าสัญญาประกันภัยรายพิพาทเป็นสัญญาประกันชีวิตแล้ว บทบัญญัติดังกล่าวหาได้นำมาใช้แก่สัญญาประกันชีวิตไม่ เพราะสัญญาประกันชีวิตมิใช่สัญญาชดใช้ความเสียหาย เมื่อกำหนดเงินไว้เท่าใดก็ต้องจ่ายตามจำนวนนั้น เมื่อสัญญาประกันภัยรายพิพาทเป็นสัญญาประกันชีวิตและโจทก์ก็เป็นผู้มีส่วนได้เสียดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สัญญาประกันภัยรายพิพาทจึงมีผลสมบูรณ์ทุกประการ เมื่อนายจ้างที่ลูกจ้างถึงแก่ความตายโดยอุบัติเหตุในระหว่างอายุสัญญาประกันภัย จำเลยก็ต้องจ่ายเงินหนึ่งแสนบาทให้โจทก์ตามเงื่อนไขในสัญญา จำเลยจะขอนำสืบถึงค่าเสียหายอันแท้จริงในสัญญาประกันชีวิตหาได้ไม่

การประกันชีวิตเป็นที่ทราบกันว่า ผู้เอาประกันภัยจะได้รับความคุ้มครอง หรือได้รับผลประโยชน์ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการจ่ายเงินของแต่ละแบบของการประกันภัยซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ ผลประโยชน์กรณีเสียชีวิต และผลประโยชน์กรณีมีชีวิตอยู่รอด ธรรมดาประกันภัยทั่วไปไม่ได้ให้ความคุ้มครองถึงกรณีของการเจ็บป่วย หากผู้เอาประกันภัยต้องการความคุ้มครองค่ารักษาพยาบาลเนื่องจากการเจ็บป่วย ต้องซื้อความคุ้มครองเพิ่มเติมแนบทายกรรม์ประกันชีวิต สัญญานั้นคือสัญญาเพิ่มเติมประกันสุขภาพ ซึ่งจะให้ผลประโยชน์เกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลทั่ว ๆ ไป และสัญญาเพิ่มเติมโรคร้ายแรงจะให้ความคุ้มครองเมื่อผู้เอาประกันภัยได้รับการวินิจฉัยว่าป่วยเป็นโรคร้ายแรงตามที่ระบุไว้ในสัญญา

การประกันชีวิตมีสัญญาหลักกับสัญญาเพิ่มเติม สำหรับสัญญาหลักคือสัญญาประกันชีวิต ส่วนสัญญาเพิ่มเติมขยายความคุ้มครองนอกเหนือจากสัญญาหลัก เช่น ความคุ้มครองด้านสุขภาพ ค่ารักษาต่าง ๆ เป็นต้น โดยในการซื้อสัญญาเพิ่มเติม ต้องซื้อควบกับสัญญาหลัก ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด และปกติการซื้อสัญญาเพิ่มเติมต้องซื้อปีต่อปี หากสัญญาประกันชีวิตซึ่งเป็นสัญญาหลักครบกำหนดสัญญาหรือสิ้นผลบังคับ สัญญาเพิ่มเติมจะสิ้นผลบังคับ

สัญญาเพิ่มเติมความคุ้มครองเป็นการทำสัญญาแนบท้ายสัญญาประกันภัย ซึ่งจะให้ความคุ้มครองเพิ่มขึ้นจากกรมธรรม์ประกันภัยหลัก ได้แก่ 1) สัญญาเพิ่มเติม และ 2) สัญญาเพิ่มเติมโรคร้ายแรง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สัญญาเพิ่มเติม

สัญญาเพิ่มเติมการประกันภัยอุบัติเหตุ กรณีการเสียชีวิต การสูญเสียอวัยวะ และทุพพลภาพ เนื่องจากอุบัติเหตุ และสัญญาเพิ่มเติมการประกันสุขภาพ ซึ่งให้ความคุ้มครองค่ารักษาพยาบาล เป็นผลประโยชน์ที่ผู้เอาประกันภัยสามารถซื้อเพิ่มเติมแนบกับกรมธรรม์ประกันชีวิต

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 890 บัญญัติว่า “จำนวนเงินอันจะพึงใช้นั้น จะชำระเป็นเงินจำนวนเดียว หรือเป็นเงินรายปีก็ได้ สุดแต่จะตกลงกันระหว่างคู่สัญญา” จำนวนเงินอันจะพึงใช้นั้น หมายถึง เงินที่ผู้รับประกันชีวิตจะจ่ายให้ตามสัญญา มิได้หมายถึงเงินเบี้ยประกันภัย ผู้รับประกันภัยมีความผูกพันต้องจ่ายตามสัญญา ไม่มีการจ่ายตามลำดับอย่างการประกันวินาศภัย โดยตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1769/2521 สัญญาประกันอุบัติเหตุเดินทางมีเงื่อนไขจ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันภัยทั้งในกรณีถึงแก่ความตายรวมทั้งบาดเจ็บ ดังนี้สัญญาที่เกี่ยวกับการใช้เงินอาศัยความมรณะของผู้เอาประกันภัยย่อมเป็นสัญญาประกันชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 889 ผู้รับประกันภัยต้องจ่ายเต็มจำนวนอันจะพึงใช้ตามมาตรา 890 จะจ่ายตามจำนวนวินาศภัยอันแท้จริงโดยเกี่ยวให้บังคับเอาแก่ผู้รับประกันภัยรายแรกก่อนย่อมมิได้ ซึ่งในการจ่ายค่าชดเชยเนื่องจากเหตุเสียชีวิตของผู้เอาประกันภัยจะจ่ายให้ผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัย กรณีผู้รับประโยชน์เสียชีวิตก่อนหรือพร้อมกันกับผู้เอาประกันภัยโดยผู้เอาประกันภัยมิได้แสดงเจตนาเปลี่ยนผู้รับประโยชน์ บริษัทจะจ่ายให้แก่กองมรดกของผู้เอาประกันภัย แต่ในกรณีมีผู้รับประโยชน์หลายคนและผู้รับประโยชน์บางคนเสียชีวิตก่อนหรือพร้อมกันกับผู้เอาประกันภัย บริษัทจะจ่ายเงินให้แก่ผู้รับประโยชน์ที่เหลืออยู่คนละเท่า ๆ กัน หรือเป็นไปตามส่วนที่ผู้เอาประกันภัยแสดงเจตนาไว้ในใบคำขอเอาประกันภัย สำหรับค่าชดเชยอย่างอื่นจะจ่ายให้แก่ผู้เอาประกันภัย

สัญญาประกันอุบัติเหตุมีวัตถุประสงค์แห่งการประกันภัยอยู่ที่การเสี่ยงภัยต่อชีวิตและร่างกายของบุคคล อย่างไรก็ตาม เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเสี่ยงภัยถึงชีวิตเท่านั้นที่มีลักษณะการประกันชีวิต เพราะถ้าบุคคลที่ถูกเอาประกันภัยถึงแก่ความตาย ก็ถือได้ว่าความมรณะของบุคคลเป็นเงื่อนไขแห่งการใช้เงินจำนวนหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 889 แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยไม่ถึงแก่ความตาย เช่น เป็นแต่เพียงทุพพลภาพเสียแขนขา หรืออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ซึ่งแม้วัตถุประสงค์แห่งการเสี่ยงภัยจะเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายทำนองเดียวกับชีวิต แต่ก็เป็นส่วนที่เห็นได้ว่าอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายนั้นมีชีวิต การสูญเสียแขนหรือขา หรืออวัยวะส่วนอื่นใดจะเทียบเอาว่าเป็นการเสียชีวิตไม่ได้ นอกจากนี้ความมุ่งหมายของการประกันอุบัติเหตุก็ได้มุ่งหมายที่จะชดใช้หรือทดแทนความสูญเสียเหล่านั้นเหมือนกับการประกันวินาศภัย แต่มุ่งที่จะช่วยเหลือผู้เอาประกันภัยที่ต้องประสบเคราะห์เหมือนกับการประกันชีวิตมาก แต่ถ้าผู้เอาประกันภัยประสบอุบัติเหตุจนถึงแก่ความตายก็ย่อมเป็นการประกันชีวิตตามกฎหมายอยู่แล้ว (ไชยยศ เหมะรัชตะ, 2555, น. 361-362)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5048/2549 กรมธรรม์มีคำจำกัดความของคำว่า อุบัติเหตุ หมายถึงเหตุการณอันเป็นปัจจัยภายนอกที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน และทำให้เกิดผลที่บุคคลผู้เอาประกันภัยมิได้มีเจตนาหรือมุ่งหวัง การที่โจทก์วิ่งอย่างเร็วแล้วหมุนตัวกลับทางด้านซ้าย และบิดเอี้ยวตัวตรงหัวเข่าจากการซ้อมกีฬาบาสเก็ตบอล แม้หัวเข่าของโจทก์

จะไม่กระทบกับพื้นที่ โจรทักก็ได้รับบาดเจ็บจากเหตุนี้ เหตุดังกล่าวจึงถือเป็นปัจจัยภายนอกที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน และแม้การบาดเจ็บของโจทก์จะเกิดขึ้นภายในร่างกายของโจทก์ขณะวิ่ง แต่การบาดเจ็บของโจทก์เพิ่งเกิดขึ้นจากเหตุดังกล่าว และเป็นเรื่องที่โจทก์มิได้เจตนาหรือมุ่งหวัง ย่อมถือว่าเป็นอุบัติเหตุตามความหมายในกรมธรรม์ประกันภัยจำเลยจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์ตามข้อตกลงในกรมธรรม์ประกันภัย

สัญญาเพิ่มเติมการประกันภัยอุบัติเหตุ จะแบ่งลักษณะของสัญญาเพิ่มเติมความคุ้มครองแบบทำรายการประกันภัยอุบัติเหตุ คำว่า อุบัติเหตุ หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันจากปัจจัยภายนอกร่างกายและทำให้เกิดผลที่ผู้เอาประกันภัยมิได้เจตนาหรือมุ่งหวัง สัญญาแบบทำรายการประกันอุบัติเหตุ สามารถแบ่งตามลักษณะความคุ้มครองได้ ดังนี้

- 1) การเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ
- 2) การเสียชีวิต และการสูญเสียอวัยวะจากอุบัติเหตุ
- 3) การเสียชีวิต สูญเสียอวัยวะ ทูพลภาพ และศัลยกรรมจากอุบัติเหตุ

กรณีที่เกิดข้อพิพาทระหว่างผู้เอาประกันภัยกับผู้รับประกันภัยนั้น กรณีเรื่องการประกันอุบัติเหตุ ไม่ว่าจะเป็อุบัติเหตุที่ทำให้ถึงตายหรือไม่ก็ตาม ปัญหาที่พิพาทกันส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องตีความข้อความในกรมธรรม์ประกันภัยว่าการตายหรือบาดเจ็บนั้นเข้าเงื่อนไขที่ผู้รับประกันภัยต้องจ่ายเงินผลประโยชน์ตามเงื่อนไขกรมธรรม์ประกันชีวิตหรือไม่

อดิศร พิพัฒน์วรพงศ์ (2551, น. 8) กล่าวไว้ว่า การประกันชีวิตอุบัติเหตุ และอุบัติเหตุส่วนบุคคล มีองค์ประกอบของคำว่า “อุบัติเหตุ” ดังต่อไปนี้

- (1) การบาดเจ็บต่อร่างกาย (Bodily Injury)
- (2) โดยอุบัติเหตุ (Accidental Mean)
- (3) โดยตรงและเอกเทศ (Directly and Solely)
- (4) จากปัจจัยภายนอกร่างกาย (External Mean)

แนวคำวินิจฉัยตามคำพิพากษาศาลฎีกาเพื่อประกอบการพิจารณาการจ่ายเงินผลประโยชน์ตามเงื่อนไขกรมธรรม์ประกันชีวิตเกี่ยวกับการประกันชีวิตและอุบัติเหตุส่วนบุคคล ดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1785/2546 การที่มีคนร้ายวิ่งราวทรัพย์ของ ช. เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ นับได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันจากปัจจัยภายนอก มิใช่เกิดจากเจตนาหรือความมุ่งหวังของ ช. ถือว่า ช. ถึงแก่กรรมเพราะอุบัติเหตุตามกรมธรรม์ จำเลยจึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ (ผู้รับประกันภัย)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3489/2530 ผู้ตายเอาประกันชีวิตและประกันอุบัติเหตุ แม้ข้อเท็จจริงได้ความว่า ส. ป่วยเป็นโรคคลื่นหัวใจตีบก็ตาม แต่เหตุที่ทำให้ ส. ถึงแก่ความตาย เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุถูกสุกรชนด้านหลังล้มหงายศีรษะฟาดพื้นคอกสุกร ต้องถือว่า ส. ถึงแก่กรรมเนื่องจากอุบัติเหตุ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2285/2545 แม้ผู้เอาประกันภัยมีระดับน้ำตาลในเลือดต่ำ เมื่อผู้เอาประกันภัยถึงแก่ความตายโดยอุบัติเหตุขณะขับซีจอร์ยานยนต์โดยมิได้ทำผิดเงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันภัย จำเลยต้องรับผิดชอบใช้สินไหมทดแทนแก่ผู้รับประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1637/2538 กรมธรรม์ประกันภัยระบุไว้ว่า สัญญาเพิ่มเติมนี้ไม่คุ้มครองการสูญเสียหรือทุพพลภาพอันเกิดขึ้นโดยทางตรงหรือทางอ้อมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในขณะที่หรือเนื่องจากผู้เอาประกันภัยเมาสุราหรือแพ้ยามีความหมายว่า สัญญาเพิ่มเติมนี้ไม่คุ้มครองการมรณะของผู้เอาประกันภัยอันเกิดขึ้น

โดยตรงจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากผู้เอาประกันภัยเมาสุรา การที่จำเลยผู้รับประกันภัยพิสูจน์ได้เพียงว่า ผู้เอาประกันภัย ซึ่งถึงแก่กรรมโดยอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้เอาประกันภัยเมาสุรา ตามหลักวิชาการแพทย์ แต่พิสูจน์ไม่ได้ว่าอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเนื่องจากผู้เอาประกันภัยเมาสุรา จำเลยจึงไม่ได้รับยกเว้นตามข้อสัญญาดังกล่าว ซึ่งกรณีตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้ พบว่า จำเลย (ผู้รับประกันภัย) ได้รับยกเว้นไม่ต้องจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันภัย จำนวน 400,000 บาท ให้แก่โจทก์ตามสัญญา ข้อ 11 (ฎ) หรือไม่ เห็นว่าสัญญา ข้อ 11 (ฎ) ระบุไว้ว่า “สัญญาเพิ่มเติมนี้ไม่คุ้มครองการสูญเสียหรือทุพพลภาพอันเกิดขึ้นโดยทางตรงหรือทางอ้อมทั้งหมด หรือแต่บางส่วนจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น ในขณะที่หรือเนื่องจากผู้เอาประกันภัยเมาสุราหรือแพทย์” นั้นมีความหมายว่า สัญญาเพิ่มเติมนี้ไม่คุ้มครองการมรณะของผู้เอาประกันภัยอันเกิดขึ้นโดยตรงจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากผู้เอาประกันภัยเมาสุรา ดังนั้นการที่จำเลยพิสูจน์ได้เพียงว่า ผู้เอาประกันภัยซึ่งถึงแก่กรรมโดยอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้เอาประกันภัยเมาสุราตามหลักวิชาการแพทย์ โดยพิสูจน์ไม่ได้ว่าอุบัติเหตุเกิดขึ้นเนื่องจากผู้เอาประกันภัยเมาสุรา จำเลยจึงไม่ได้รับยกเว้นตามข้อสัญญาดังกล่าว ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบต่อผู้เอาประกันภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2383/2539 โจทก์ได้ทำสัญญาประกันชีวิตและสัญญาพิเศษกับจำเลย ตามฟ้องระหว่างที่สัญญาดังกล่าวยังไม่ครบกำหนดโจทก์ประสบอุบัติเหตุได้รับบาดเจ็บสาหัสประสาทหูทั้งสองข้างเสียไม่ได้ยินเสียงใด ๆ โจทก์เคยไปแจ้งแก่จำเลยด้วยวาจาว่า โจทก์ทุพพลภาพถาวรสิ้นเชิงขอรับเงินค่าสินไหมทดแทน แต่จำเลยไม่ยอมใช้ค่าสินไหมทดแทนส่วนนี้แก่โจทก์ หลังเกิดอุบัติเหตุแล้วโจทก์ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ มีปัญหาตามที่จำเลยฎีกาข้อแรกว่า โจทก์ทุพพลภาพถาวรสิ้นเชิงหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่าคำว่า “ทุพพลภาพ” นั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง หย่อนกำลังความสามารถที่จะประกอบการทำงานตามปกติได้ เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าโจทก์ประกอบอาชีพรับจ้างซ่อมรถจักรยานยนต์และจำหน่ายอะไหล่รถจักรยานยนต์ โจทก์ย่อมต้องใช้การฟังเสียงเครื่องยนต์ประกอบในการซ่อมรถจักรยานยนต์และต้องพูดคุยกับลูกค้าที่มาซื้ออะไหล่รถจักรยานยนต์ ดังนั้น การที่ประสาทหูทั้งสองข้างของโจทก์เสีย ไม่ได้ยินเสียงโจทก์จึงหย่อนความสามารถที่จะประกอบการทำงานตามปกติโดยสิ้นเชิงตลอดไป ถือได้ว่าโจทก์ทุพพลภาพถาวรสิ้นเชิงตามสัญญาพิเศษเพิ่มเติมแล้ว จำเลยฎีกาอีกข้อหนึ่งว่า โจทก์ไม่ได้บอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรให้จำเลยทราบภายใน 180 วัน นับแต่วันทุพพลภาพเป็นการผิดสัญญา จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ ข้อนี้ปรากฏว่าตามสัญญาพิเศษเพิ่มเติมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกรมธรรม์ประกันภัยเอกสารหมายเลข 5 มีข้อความว่า “การบอกกล่าวเรียกร้อง ผู้เอาประกันภัยต้องบอกกล่าวให้บริษัททราบถึงการทุพพลภาพดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน 180 วัน นับแต่วันเริ่มทุพพลภาพวันแต่จะพิสูจน์ได้ว่ามีเหตุจำเป็นอันสมควรจึงไม่อาจแจ้งให้บริษัททราบ” เห็นว่า ตามข้อความในสัญญาพิเศษเพิ่มเติมดังกล่าวมิได้กำหนดไว้อย่างจำกัดเคร่งครัดว่าโจทก์จะต้องบอกกล่าวให้จำเลยทราบเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน 180 วัน นับแต่วันเริ่มทุพพลภาพทุกกรณี ในกรณีมีเหตุจำเป็นอันสมควร โจทก์อาจไม่ต้องปฏิบัติตามนั้นได้ อีกประการหนึ่งจำเลยได้พิจารณาว่า โจทก์ทุพพลภาพถาวรหรือไม่ จึงฟังได้ว่าจำเลยได้รับคำบอกกล่าวของโจทก์ไว้พิจารณาแล้ว แสดงว่าจำเลยไม่ตั้งใจที่จะให้โจทก์ต้องแจ้งให้จำเลยทราบเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน 180 วัน นับแต่วันเริ่มทุพพลภาพตามที่กำหนดไว้ในสัญญาพิเศษเพิ่มเติมอีก โจทก์จึงมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยได้

ตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้ได้มีหมายเหตุกรณีนี้ไว้คือ การประกันภัยอุบัติเหตุเป็นการประกันภัยที่มุ่งคุ้มครองผู้เอาประกันภัย ในกรณีที่มีการเสียชีวิต สูญเสียอวัยวะ ทุพพลภาพ และค่ารักษาพยาบาลอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุ ซึ่ง

การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเต็มตามจำนวนเงินเอาประกันภัยจะเกิดขึ้นในกรณีเสียชีวิต ทูพพลภาพถาวรสิ้นเชิง การสูญเสียอวัยวะสำคัญตั้งแต่ 2 อวัยวะขึ้นไป (จำกัดเฉพาะ มือ เท้า ดวงตา) ส่วนความเสียหายประเภทอื่น ๆ ผู้รับประกันภัยจะชดใช้ตามอัตราส่วนของจำนวนเงินเอาประกันภัย หรือตามอัตราค่าชดเชยที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย เช่น กรณีสูญเสียอวัยวะ (นอกเหนือไปจากการสูญเสียอวัยวะสำคัญตั้งแต่ 2 ชิ้นขึ้นไป หรือกรณีทูพพลภาพถาวรบางส่วน ทูพพลภาพชั่วคราวสิ้นเชิง หรือผู้รับประกันภัยจะชดใช้จำนวนเงินค่ารักษาพยาบาลที่ผู้เอาประกันภัยจ่ายไปจริงเท่านั้น สำหรับความคุ้มครองค่ารักษาพยาบาล ซึ่งกรมธรรม์ประกันภัยก็ได้ระบุค่านियามของทูพพลภาพในลักษณะต่าง ๆ ไว้โดยเฉพาะอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นความหมายเฉพาะตามที่ระบุไว้ในสัญญาประกันภัย และสอดคล้องกับอัตราเบี้ยประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยเรียกเก็บ การตีความลักษณะของการทูพพลภาพจึงต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในสัญญาประกันภัยโดยเคร่งครัดเท่านั้น หากอานาจความหมายตามพจนานุกรมหรือความหมายตามความเข้าใจของคนทั่วไปมาใช้ได้

“ทูพพลภาพถาวรสิ้นเชิง” หมายความว่า ทูพพลภาพถึงขนาดไม่สามารถประกอบหน้าที่การงานใด ๆ ในอาชีพประจำและอาชีพอื่น ๆ ได้โดยสิ้นเชิงตลอดไป

“ทูพพลภาพบางส่วน” หมายความว่า ทูพพลภาพถึงขนาดไม่สามารถประกอบหน้าที่การงานใด ๆ ในอาชีพประจำตามปกติได้ตลอดไป แต่ทำงานอื่นเพื่อสินจ้างได้

การที่ผู้เอาประกันภัยจะทูพพลภาพจนถึงขนาดที่เข้าข่ายการทูพพลภาพถาวรสิ้นเชิงและได้รับชดใช้เต็มตามจำนวนเงินเอาประกันภัย ไม่เพียงแต่จะต้องมีสภาพร่างกายซึ่งไม่สามารถประกอบหน้าที่การงานในอาชีพประจำได้เท่านั้น แต่จะต้องทูพพลภาพจนถึงขนาดที่ไม่สามารถประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้โดยสิ้นเชิงตลอดไป เช่น ผู้เอาประกันภัยพิการจนไม่สามารถลุกขึ้นเดิน ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ หรือเป็นเจ้าของนิทรา แต่ถ้าหากผู้เอาประกันภัยประสบอุบัติเหตุทำให้สูญเสียขาทั้งสองข้าง ก็ไม่ถือว่าผู้เอาประกันภัยทูพพลภาพถาวรสิ้นเชิงตามนัยของสัญญาประกันภัย เนื่องจากผู้เอาประกันภัยยังสามารถประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ต้องใช้ขา เช่น พนักงานพิมพ์ดีด หรือพนักงานรับโทรศัพท์ อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวแม้จะไม่เข้าข่าย “ทูพพลภาพถาวรสิ้นเชิง” ตามสัญญาประกันภัย แต่ผู้เอาประกันภัยก็มีสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเต็มตามจำนวนเงินเอาประกันภัย ภายใต้เงื่อนไขความคุ้มครองการสูญเสียอวัยวะสำคัญ ตั้งแต่ 2 อวัยวะขึ้นไป ซึ่งข้อเท็จจริงตามคำพิพากษานี้ แม้ปรากฏว่าประสาทของผู้เอาประกันภัยจะเสียไปอย่างถาวรโดยเป็นเหตุให้ผู้เอาประกันภัยไม่สามารถประกอบอาชีพรับจ้างซ่อมรถจักรยานยนต์ตามปกติได้ แต่ก็ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้เอาประกันภัยมีอาการทูพพลภาพจนถึงขนาดที่ไม่สามารถประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้โดยสิ้นเชิงตลอดไป กรณีดังกล่าวจึงยังไม่น่าจะเข้าข่าย “ทูพพลภาพถาวรสิ้นเชิง” ตามสัญญาประกันภัย อันเป็นเหตุให้ผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบเต็มตามจำนวนเงินเอาประกันภัย กรณีดังกล่าวนี้จะเข้าข่าย “ทูพพลภาพถาวรบางส่วน” กล่าวคือ ผู้เอาประกันภัยทูพพลภาพถึงขนาดไม่สามารถประกอบหน้าที่การงานในอาชีพประจำตามปกติได้ตลอดไป แต่ก็ยังสามารถทำงานอื่นเพื่อสินจ้างได้ ซึ่งผู้รับประกันภัยมีหน้าที่ต้องชดใช้ตามอัตราส่วนของจำนวนเงินเอาประกันภัยตามที่กำหนดไว้ในกรณีประกันภัยเท่านั้น ส่วนสาเหตุที่ต้องพิจารณาความคุ้มครองตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในสัญญาโดยเคร่งครัดนั้น เนื่องจากผู้รับประกันภัยเป็นผู้บริหารจัดการกองทุนที่มาจากค่าเบี้ยประกันภัยของผู้เอาประกันภัยทุก ๆ ราย การชดใช้ค่าสินไหมประกันชีวิตต้องเป็นไปตามความเสี่ยงที่กรมธรรม์ประกันภัยมีเจตนารมณ์ให้ความคุ้มครองเท่านั้น หากมีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนอกเหนือไปจากสัญญาประกันภัยจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เอาประกันภัยทุกคน เนื่องจากจะทำให้อัตราความสูญเสีย (Loss Ratio) ที่ใช้ในการคำนวณเบี้ยประกันภัยผิดเพี้ยนไป

จากที่ควรจะเป็น ซึ่งหากอัตราความสูญเสียสูงขึ้นก็จำเป็นต้องปรับเบี้ยประกันภัยสำหรับการประกันภัยประเภทดังกล่าวให้สูงขึ้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 170/2528 สามิโจทก์เอาประกันชีวิตไว้กับจำเลย โดยโจทก์เป็นผู้รับประโยชน์ในกรมธรรม์ประกันชีวิต มีเงื่อนไขว่า ถ้าสามิโจทก์ถึงแก่ความตายโดยอุบัติเหตุ จำเลยจะจ่ายเงินเป็นจำนวนสองเท่าของจำนวนที่เอาประกันภัย ในระหว่างอายุสัญญาสามิโจทก์เป็นลมล้มลงศีรษะฟาดพื้นสมองได้รับความกระทบกระเทือนถึงแก่ความตาย ดังนี้ เห็นได้ว่าผู้ที่ตายเป็นลมล้มลงเป็นเรื่องเกิดขึ้นโดยบังเอิญปราศจากเจตนาและความคาดหมายของผู้ตาย จึงถือได้ว่าผู้ตายตายเพราะอุบัติเหตุตามกรมธรรม์ประกันชีวิต จำเลยจึงต้องรับผิดชอบจ่ายเงินให้โจทก์สองเท่าตามสัญญา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1769/2521 ผู้เอาประกันภัยได้เอาประกันภัยอุบัติเหตุเดินทางไว้กับบริษัทแรกสำหรับช่วงเวลาหนึ่ง แล้วขอเลื่อนวันเดินทางไปเป็นอีกช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งบริษัทยังไม่อนุมัติ ก็ไปขอเอาประกันภัยกับอีกบริษัทหนึ่งแต่บริษัทนั้นก็ยังมีได้ตอบสนองรับแล้วผู้เอาประกันจึงได้เอาประกันภัยกับบริษัทจำเลยอีก ดังนี้ ข้อความที่ผู้เอาประกันภัยรับรองว่าไม่เคยเอาประกันภัยเกี่ยวกับอุบัติเหตุ อันทำให้ถึงแก่ความตายหรือร่างกายได้รับบาดเจ็บไว้กับบริษัทอื่นก่อน เป็นข้อที่จำเลยอาจบอกปิดไม่ยอมทำสัญญา แต่เมื่อเอาประกันภัยครั้งแรกเป็นคนละช่วงเวลากับที่เอาประกันภัยกับจำเลย โดยบริษัทแรกยังมีได้อนุมัติให้เลื่อนวันเดินทางและการเอาประกันภัยครั้งที่สองบริษัทนั้นก็ยังมีได้ตอบสนองรับจึงถือไม่ได้ว่าผู้เอาประกันภัยได้เอาประกันภัยเกี่ยวกับอุบัติเหตุไว้กับบริษัทอื่นก่อนจำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1002/2505 ผู้เอาประกันชีวิตถูกงูพิษกัดถึงตายโดยบังเอิญนั้นนับว่าเป็นอุบัติเหตุตามความหมายของคำว่า อุบัติเหตุ แห่งข้อสัญญาที่ว่า “ต้องเป็นเหตุเนื่องมาจากร่างกายของผู้เอาประกันภัยถูกบาดเจ็บอย่างรุนแรง จากสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกโดยบังเอิญและปราศจากเจตนาของผู้มีส่วนกระทำให้เกิดการณนั้นเกิดขึ้น” แล้วผู้รับประกันชีวิตจึงต้องรับผิดชอบ

สัญญาเพิ่มเติมประกันภัยอุบัติเหตุ มีข้อยกเว้นกรณีถูกฆาตกรรม ซึ่งมีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1803/2530 ผู้ตายได้ทำสัญญาประกันภัยคุ้มครองอุบัติเหตุกับจำเลย โดยในสัญญาดังกล่าวมีข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัยว่าจะไม่รับผิดชอบชดใช้ค่าทดแทนใด ๆ ถ้าหากผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตด้วยการฆาตกรรม เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ผู้ตายถูกคนร้ายฆ่าตายโดยเจตนา การตายของผู้ตายจึงเกิดจากการฆาตกรรมจำเลยซึ่งเป็นผู้รับประกันภัยจึงไม่ต้องรับผิดชอบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 764/2519 ส. เอาประกันอุบัติเหตุ กรมธรรม์ยกเว้นกรณีฆาตกรรม มีคนร้ายขว้างลูกกระเบิดมายังโต๊ะอาหารที่ ส. นั่งอยู่กับคนอื่น 3 คน ทำให้ ส. กับอีกคนหนึ่งตายโดยตั้งใจฆ่าคนอื่น เป็นอุบัติเหตุซึ่งบริษัทประกันภัยต้องรับผิดชอบ ไม่ใช่ฆาตกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 395/2532 แม้สัญญาประกันชีวิตจะไม่คุ้มครองการทำร้ายหรือฆาตกรรมก็ตาม แต่เมื่อข้อเท็จจริงนอกจากจะไม่ปรากฏว่าคนที่ใช้อาวุธปืนยิงผู้เอาประกันภัยเป็นใครแล้ว ยังฟังไม่ได้แน่ชัดผู้เอาประกันภัยถึงแก่ความตายเพราะถูกคนร้ายใช้อาวุธปืนยิงหรือเพราะอุบัติเหตุรถยนต์พลิกคว่ำ ดังนั้นจึงนับว่า การตายของผู้เอาประกันภัยเกิดขึ้นโดยอุบัติเหตุ ผู้รับประกันภัยจึงต้องคุ้มครองมรดกภัยเนื่องจากอุบัติเหตุ

อย่างไรก็ตามอุบัติเหตุในบางกรณีอาจมีสาเหตุมาจากการประมาทเลินเล่อของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ ซึ่งกรณีดังกล่าวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 879 กำหนดให้เป็นข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัย ซึ่งการประมาทเลินเล่อระดับใดจึงเป็นสาระสำคัญที่ผู้เอาประกันภัยจำต้องรู้ คำว่าประมาทเลินเล่อคือการกระทำที่ปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยหรือพฤติการณ์ ส่วนความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นการกระทำที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานอย่างมาก เช่น คาดเห็นได้ว่าความเสียหายนั้นอาจเกิดขึ้นได้ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หากใช้ความระมัดระวังสักเพียงเล็กน้อย เท่านั้นก็คงคาดเห็นได้ว่าอาจเกิดความเสียหายเช่นนั้นขึ้น คำพิพากษาศาลฎีกาที่จะนำมาเทียบเคียงก็จะพบความจริงของกฎหมายข้อหนึ่งว่า ข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัยตามมาตรา 879 ต้องเกิดเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับผลประโยชน์เท่านั้น ส่วนบุคคลผู้ถือเสมือนหนึ่งผู้เอาประกันภัย เช่น ผู้ขับขี่รถยนต์โดยได้รับความยินยอมจากผู้รับประกันภัยดังเช่นในกรณีตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่เข้าข่ายยกเว้นความผิดของผู้รับประกันภัย เพราะมีสุภาชิตกฎหมายกล่าวไว้ว่า “ข้อยกเว้นต้องตีความโดยเคร่งครัด” อย่างเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1720/2539 กล่าวว่า มาตรา 879 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นบทบัญญัติยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัย จึงต้องตีความโดยเคร่งครัด ตามมาตราดังกล่าว ผู้รับประกันภัยจะหลุดพ้นความรับผิดเมื่อความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือของผู้รับประโยชน์ เท่านั้น การที่บุตรของผู้เอาประกันภัยเป็นผู้ขับขี่รถยนต์ไปเกิดอุบัติเหตุ สิ่งที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้เกิดจากการกระทำของผู้เอาประกันภัยบริษัทจำเลยจึงไม่พ้นความรับผิด

2. สัญญาเพิ่มเติมโรคร้ายแรง

สัญญาเพิ่มเติมโรคร้ายแรงจะให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัยกรณีผู้เอาประกันภัยป่วยเป็นโรคหรือมีสภาวะการเจ็บป่วยอย่างร้ายแรงและได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ครั้งแรกว่าเป็นโรคหรือสภาวะของโรคตามคำนิยามที่ระบุไว้ในสัญญาเช่นโรคหลอดเลือดในสมอง โคมา โรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรคไตวายและอื่น ๆ โดยบริษัทจะจ่ายจำนวนเงินเอาประกันภัยตามที่ได้ระบุไว้เต็มจำนวนเพื่อให้ผู้เอาประกันภัยจะได้มีเงินไปใช้รักษาตัว

บรรณานุกรม

- ชนะพล มหาวงษ์. (14 มิถุนายน 2558). *กระบวนการระงับข้อพิพาทด้านประกันภัยด้วยวิธีประนีประนอมข้อพิพาทและวิธีอนุญาโตตุลาการสำนักงาน ปคภ. (อัดสำเนา).*
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย (พิมพ์ครั้งที่ 6).* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- พรชัย สุนทรพันธุ์. (2545). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะประกันภัย (พิมพ์ครั้งที่ 1).* กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์ จำกัด.
- ไพโรจน์ วายุภาพ และสิทธิโชค ศรีเจริญ. (2541). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จรัสการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. (2555). *ประมวลคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับการประกันภัย ปี พ.ศ. 2537 – 2551.* กรุงเทพฯ: (ม.ป.พ.).
- สุรพล สุขทรศนี. (2549). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะประกันภัย (พิมพ์ครั้งที่ 7).* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อดิศร พิพัฒน์วรพงศ์. (2551). *คำพิพากษาศาลฎีกาที่สำคัญและข้อกฎหมายที่ศาลใช้เป็นแนวทางการพิพากษา.* กรุงเทพฯ (อัดสำเนา).